

Využití folklorních prvků z literatury pro děti v školním vzdělávacím programu mateřské školy

Martina Machů

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina Machů**
Osobní číslo: **H11916**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Využití folklorních prvků z literatury pro děti
v školním vzdělávacím programu mateřské školy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury k tématu folkloru v současné tvorbě irských autorů literatury pro děti.

Volba a prostudování zvolených primárních textů současných autorů.

Provedení analýzy zvolených primárních textů se zaměřením na folklor a legendy.

Tvorba námětových listů pro práci učitelky MŠ.

Vyvození a formulace závěrů analýzy.

Doporučení pro využití současné literatury pro děti v praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CARROLL, Yvonne. Great Irish legends for children. Dublin 12: Gill & Macmillan. ISBN: 978-07171-2866-2.

COGHLAN, Valerie and Celia KEENAN. The big guide to Irish children's books: Morthreorai do leabhair Eireannachadon oige. Dublin: Irish Children's Book Trust, 1996, 159 p. ISBN: 187-2-91701-1.

COGHLAN, Valerie and Celia KEENAN. The big guide to Irish children's books 2. Dublin: Irish Children's Book Trust, 2000, 159 p. ISBN: 187-2-917011.

Children's Books Ireland. [online]. Elaina O'Neill. Dublin 1. Dostupné z: <http://www.childrensbooksireland.ie>.

INIS: THE CHILDREN'S BOOKS IRELAND MAGAZINE [online časopis]. Patricia Kannon. Dublin 1: Children's books Ireland. ISBN: 978-1-872917-87-0. Dostupné z: <http://www.inismagazine.ie>.

O'SULLIVAN, Keith and Valerie COGHLAN. Irish Children's Literature and Culture: New Perspectives on Contemporary Writing. New York: Routledge, 2011, 252 p. ISBN: 978-0-415-87789-3.

The looking glass. [online časopis]. Joanne Nolan, Elena Browne. Dublin: Children's books Ireland. Dostupné z: <http://www.tlgmagazine.org>.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Vladimíra Fonfárová

Ústav moderních jazyků a literatur

Datum zadání bakalářské práce:

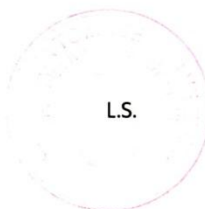
23. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriána Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

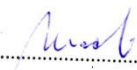
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4.4. 2014

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřená na využití folklorních prvků z irské literatury pro děti ve vzdělávacím programu mateřské školy.

Cílem práce je vypracovat námětové listy pro učitelky v mateřské škole, které jsou odvozeny od folklorních prvků z irské literatury pro děti.

Teoretická část seznamuje čtenáře s irskou literaturou pro děti a jejími folklorními prvky. Vymezuje pojem folklor a obsahuje analýzu dětských knih s prvky irského folkloru.

V praktické části je předložen návrh praktického využití irské literatury pro děti v mateřské škole. Součástí jsou námětové listy vytvořené podle irských folklorních prvků z literatury.

Klíčová slova:

Irská dětská literatura, folklorní prvky, mateřská škola

ABSTRACT

Bachelor thesis is focused on the use of folklore elements of Irish Children's Literature in the School Curriculum Kindergarten.

The aim of this work is create thematic sheets for teachers in kindergarten based on folklore elements from Irish Children's Literature.

The theoretical part introduces to readers with Irish Children's Literature and folklore elements which are contained in it. It defines term of folklore and contains analysis of children's books with elements of Irish folklore.

In the practical part is created proposal of practical use Irish Literature for children in kindergarten. Thematic sheets created by Irish folklore elements from literature are included.

Keywords:

Irish Children's Literature, folklore elements, kindergarten

Poděkování

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala paní Mgr. Vladimíře Fonfárové. Za její cenné rady, trpělivost a vstřícný postoj při vedení mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FOLKLOR A LEGENDY V IRSKÉ LITERATUŘE PRO DĚTI	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU.....	12
1.2 IRSKÁ LITERATURA PRO DĚTI V PROMĚNÁCH ČASU	13
1.3 FOLKLOR A LEGENDY V TVORBĚ SOUČASNÝCH IRSKÝCH AUTORŮ PRO DĚTI	16
1.4 IRSKÁ LITERATURA PRO DĚTI NA POLI VÝZKUMNÉM.....	19
1.5 IRSKÁ LITERATURA PRO DĚTI V ČESKÉ REPUBLICE.....	20
2 ANALÝZA KNIH	22
2.1 O AUTORCE YVONNE CARROLL	23
2.2 GREAT IRISH LEGENDS FOR CHILDREN	23
2.3 LEPRECHAUN TALES	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
3 VÝZNAM POHÁDEK PRO ROZVOJ OSOBNOSTI PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE	42
4 VYUŽITÍ SOUČASNÉ IRSKÉ LITERATURY PRO DĚTI V MŠ	46
4.1 VYUŽITÍ FOLKLORNÍCH PRVKŮ IRSKÉ LITERATURY PRO DĚTI V MŠ.....	48
4.2 SROVNÁNÍ FOLKLORNÍCH PRVKŮ Z IRSKÉ A VALAŠSKÉ LITERATURY PRO DĚTI	50
5 NÁMĚTOVÉ LISTY PRO UČITELKY MŠ	52
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	66
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

V mé bakalářské práci se zaměřím na folklor a legendy a jejich postavení v současné irské literatuře pro děti, a také na využití folklorních prvků ze současné irské literatury pro děti ve vzdělávacím programu mateřské školy.

Nejprve budu definovat pojem folklor, se kterým se v mé práci budeme nejčastěji setkávat. Poté představím irskou literaturu s tématy folkloru a legend pro děti od jejich počátků až po současnost. V této kapitole uvedu některé současné spisovatele pro děti a jejich konkrétní díla, poukážu také na nejčastěji vydávané příběhy inspirované irskými legendami. Zaměřím se také na knihy od irských autorů, které jsou vydávány v České republice.

V celé mé práci se budu věnovat folklorním a legendárním prvkům v irské literatuře pro děti. Na jejich postavení v irské literatuře poukážu prostřednictvím analýzy srovnávací a tematické, ke které jsem zvolila dvě knihy irské autorky s názvy *Great Irish Legends for Children* a *Leprechaun Tales*.

Mým cílem bakalářské práce je vytvořit návrh pro využití folklorních prvků z irské literatury ve vzdělávacím programu mateřské školy. K tomu jsem vytvořila námětové listy, při jejichž tvorbě jsem vycházela z pohádkových příběhů irské literatury pro děti, které obsahují folklorní prvky.

V kapitole *Využití současné irské literatury v mateřské škole* budu formulovat, jakými způsoby je irská literatura pro děti ve vzdělávacím programu využitelná. V jakých typech mateřských školek lze tuto literaturu využít. Proč je přínosná pro děti předškolního věku. Součástí mé práce je také kapitole nazvaná *Význam pohádek pro rozvoj osobnosti předškolního dítěte*, ve které využívám zdroje odborníků, kteří se na tuto problematiku zaměřují.

Pro přiblížení irských folklorních prvků dítěti předškolního věku jsem také využila valašské literatury pro děti, ve které se objevují stejná témata. Zde jsem představila společné prvky, které tyto dva typy folklorních literatur mají.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FOLKLOR A LEGENDY V IRSKÉ LITERATUŘE PRO DĚTI

Pro snazší orientaci v mé bakalářské práci, jsem se rozhodla nejprve definovat hlavní pojmy. Jelikož se v mé práci zaměřím na téma folkloru a legend v irské literatuře pro děti, nejprve budu definovat pojem folklor.

1.1 Vymezení pojmu

„Termíny „folklor“ a „folklorní“ jsou vlastně mezinárodní formou názvu „lidový“. Termín folklor pochází z angličtiny (folklore). Poprvé jej užil v r. 1846 anglický učenec J. G. Thomas a původně jím označil „lidovou moudrost“, „to, co lid ví“, tedy vlastně „lidovou tradici“. Termín dostal v dalším vývoji u různých národů širší nebo užší platnost.“ (Sirovátka, str. 32-33, 1998)

Folklor lze chápat, také jako lidové vyprávění, které bylo šířené ústní tradicí až do doby, kdy se objevili první sběratelé, kteří lidové příběhy začali zapisovat. (Mackillop, 2005)

V Evropě se literatura s ústní tradicí propojily na konci 19. století. V této době běžný život, na který byli lidé po generace zvyklí, dostával novou podobu, a to především vzrůstajícím tempem industrializace. Hrozila ztráta lidových příběhů, které se do té doby šířily především ústní tradicí. Začala vznikat éra sběratelů folklorních neboli lidových písní a příběhů. V Německu to byli například bratři Grimmové, ve Finsku Elias Lönnrot, v keltských zemích, do kterých Irsko patří skotský básník James Macpherson. V Irsku se zapisováním příběhů, zabývali například William Carleton a T. Crofton Crocker. Podrobnější vývoj irského folkloru nastíním v nadcházející kapitole. (Monaghan, 2004)

1.2 Irská literatura pro děti v proměnách času

Irsko je jednou z nejbohatších zemí na témata legend a folkloru v literatuře. Irská tradice dětské literatury sahá až tři sta let zpátky do minulosti. (Dunbar, 1997)

Což lze doložit například sbírkou Marry Pollard, která čítá 10 000 knih, nejstarší z nich pocházejí z konce 17. století. Tato sběratelka je shromažďovala více jak padesát let a nyní jsou uloženy v knihovně v Dublinu na univerzitě Trinity College. (O'Doherty, 2006)

S vydáváním lidových pohádek, tedy pohádek folklorních, to však v Irsku nebylo vždy jednoduché. Lidové pohádky vycházely pro děti již od dávných dob, neznamená to však, že byly pro ně vhodné. V 18. a na počátku 19. století někteří učenci tyto lidové pohádky označili za nepřijatelné pro děti, a propagovali morální příběhy, jako jedinou vhodnou četbu pro děti. V druhé polovině 19. století už byly lidové pohádky akceptovány pro děti a mnoho autorů z toho důvodu bylo motivováno k převypravování lidových příběhů tak, aby byly vhodné pro děti. Někteří autoři se nesnažili pouze převypravovat lidové pohádky pro děti, ale vytvářeli nové originální pohádky, jejichž podkladem byla folklorní témata. (Coghlan, 1996)

V této kapitole se však zaměřím pouze na ta nejvýznamnější díla vytvořená na motivy folkloru a legend, která se začala vydávat především od konce 19. století. Toto období je považováno za začátek irského národního obrození. O čemž najdeme informace v knize *Irish children's literature and culture: New Perspectives on Contemporary Writing*. Zde je uvedeno toto: „Dětské knihy vytvořeny na motivy legend a folkloru byly poprvé publikovány pro děti během kulturního obrození na konci devatenáctého a na začátku dvacátého století jako projev národní identifikace.“ (Coghlan, 2011, str. 7) V Irsku se začínal potlačovat vliv Velké Británie a byly prosazovány národní hodnoty. (Coghlan, 2011) Můžeme tedy říci, že dětské knihy s tématem folkloru a legend měly podporovat snahy o zachování irských tradic.

Mezi autory, kteří převyprávěli příběhy inspirované folklorem, tak aby byly svým obsahem přístupné pro děti, byli například William Butler Yeats (1865-1939), Lady Gregory (1852-1932) nebo Lady Wilde (1821-1896). Tito autoři se snažili o probuzení zájmu v mladých lidech o Irské literární dědictví a jejich tvorba byla národně zaměřená. (Coghlan, 2011)

Někteří současní autoři se rozhodli zachovat hodnotu knih, vydaných v období národního obrození, a předložili je také dnešnímu čtenáři. V roce 1990 vyšla kniha Neila Philipa, pod

názvem W. B. Yeats: Fairy Tales of Ireland s ilustracemi současného významného ilustrátora v Irsku P. J. Lynche. Dále kniha The Fairy Tales of Oscar Wilde, kterou vydal také Neil Philip. V roce 1992 vyšla kniha, jejímž autorem je Gordon Jarvie, s názvem Irish Folk and Fairy Tales. Jedná se o kolekci příběhů některých spisovatelů, písčících v období národního obrození. Také v období národního obrození se objevovaly knihy, které nebyly určeny primárně pro děti, ale také pro dospělé. Například James Stephens a jeho dílo Irish Fairy Tales z roku 1920 je historicky významné, protože obsahuje mnoho témat, která byla v době vydání důležitá pro udržení irské národní identity. Jeho obsah je proto vhodný spíše pro dospělé čtenáře. (Coghlan, 2000) Někteří autoři se zabývali tvorbou knih, které byly určené jak dětem tak dospělým, mezi ně patří například Oscar Wilde, který v knize Dům granátových jablek zpracovává náročnější, symbolicky a filozoficky zaměřené příběhy. Jeho příběhy však nejsou příliš ovlivněny irskými folklorními motivy, ale obsahují spíše podobenství o lásce, poezii a umění. (Řeřichová, 2008)

O knihách, které vyšly v období let 1940 – 1960 můžeme říci, že se v mnoha případech jednalo o lepší zpracování, než od autorů předchozích. Byli jimi například Elís Dillon, Patricia Lynch či Walter Macken, kteří se zabývali knižní tvorbou pro děti a čerpali z témat irského folkloru. V roce 1984 vyšla kniha s názvem The Lucky Bag s podnázvem Classic Irish Stories od autorky Eilís Dillon. V úvodu knihy autorka uvedla, že je jedna věc, kterou mají příběhy v knize společnou. Všechny jsou Irské a to znamená, že jsou to dobré příběhy, jejichž smysl spočívá v tom, že se s nimi nikdy nebudete nudit. (Coghlan, 2000)

Vydávání dětských knih s tématy folkloru a legend tedy od konce 19. století do počátku 20. století souviselo především se snahou zachování národní identity. Setkáváme se tedy s knihami, které nebyly vždy primárně určené jen pro děti, ale i pro dospělé. Tato literatura měla podporovat zájem o Irské tradice a hodnoty. Čtení těchto pohádek v rodinách tedy mohlo být vhodnou příležitostí, jak tento zájem rozvíjet zároveň mezi dospělými i dětmi. Můžeme říci, že v pozdějších letech byla vydána díla, která byla kvalitněji zpracována pro děti.

V letech 1990 až po současnost se témata folklorní a legendární v literatuře pro děti objevují stále. I když vezmeme-li v úvahu rozmanitost témat, která v dnešní době mohou autoři dětské literatury ve své tvorbě využívat, o vlivu folkloru či mytologie na současnou irskou literaturu pro děti bychom mohli polemizovat. V následujících řádcích se však přesvědčíme, že tomu tak zcela určitě není.

V irské literatuře pro děti mají témata folkloru a legend dlouholetou tradici. Jak jsem již zmínila, ne vždy byla témata folklorní u dětí považována za vhodnou četbu a prošla si různými etapami. O postavení těchto témat v irské literatuře pro děti od let devadesátých po současnost se budu věnovat v následujících řádcích.

Dětské knihy s tématy folklorními jsou v Irsku v posledních dvaceti až třiceti letech na vzestupu, o tom, že tomu tak je, pojednává článek časopisu *The Lion and the Unicorn*, vydaný již v roce 1997. Toto číslo časopisu bylo speciálně zaměřené na irskou literaturu pro děti. V článku s názvem *Old tales for new people: Irish mythology retold for children* je irská mytologie definována, jako příběhy, které se šířily ústní tradicí zahrnující folklor. V tomto článku je dále uvedeno, že v roce 1997 se na pultech irských knihkupectví objevily desítky knižních publikací, čerpajících právě z irské mytologie. V té době jejich počet stále rostl a objevovaly se také nové dobrodružné knihy, které byly inspirovány již zmiňovanými tématy. V souvislosti s tímto článkem lze hovořit o velkém oživení témat mytologie Irska v dětské literatuře v posledních dvaceti letech. (MacRaois, 1997)

Proč jsou tato témata stále aktuální v irské literatuře pro děti? Odpověď na tuto otázku můžeme najít ve více faktorech, které na tuto situaci měli a stále mají vliv. Mezi hlavní faktory můžeme zařadit hospodářskou prosperitu v devadesátých letech, užší integraci s Evropou, uzavření mírové dohody mezi Anglií a Irskem v roce 1998. To vše mohlo zvýšit národní sebevědomí a změnit postavení země na mezinárodní úroveň. Navíc se Irsko stalo přitažlivou zemí pro turisty, pro které se Irsko stalo zemí moderní s nabídkou bohatého kulturního dědictví. Se zvýšením hospodářských zdrojů se zvýšila také produkce keltsky zaměřených výrobků, mezi nimi také dětských knih. (Coghlan, 2011)

Za jeden z důležitých faktorů je chápán fakt, že tyto příběhy nám mohou nabídnout pohled do psychiky předků, či na ranou keltskou společnost, její chování a hodnoty i celý její způsob života. Což můžeme brát, jako další důvod toho, proč se knihy inspirované irskou mytologií prodávají v tak hojném počtu. Někteří autoři se totiž snaží toto dědictví zachovat prostřednictvím vydávání knih s touto tematikou. Dále se zde uvádí, že v irské literatuře je nespočet postav a témat, a proto by bylo překvapující, kdyby tato témata nebyla autory a vydavateli využita. (MacRaois, 1997)

Podle mého názoru nelze říct, zda za narůstajícím počtem dětské literatury s tématy irské mytologie stojí snaha tyto národní příběhy zachovat nebo politické či ekonomické změny v této zemi. Myslím si, že jedním z důležitých faktorů může být také vzrůstající tempo

globalizace a rozmach keltsky zaměřených produktů, které se mezi turisty staly oblíbenými.

1.3 Folklor a legendy v tvorbě současných irských autorů pro děti

V této kapitole jsem se zaměřila na nejpopulárnější dětské příběhy, které ve svých dětských knihách irští autoři převypravují. Dále jsem uvedla knihy, které obsahují tyto příběhy nebo obsahují jiné pohádky s motivy legendárními a folklórními. Knihy jsem postupně seřadila podle vhodnosti pro děti předškolního věku až po školní věk. Nejprve však poukážu na příběhy vycházející z irské mytologie, které se v literatuře pro děti objevují nejčastěji.

Jak už jsem v předešlé kapitole zmínila, irská literatura pro děti je velice bohatá na témata čerpající z irské mytologie. Nelze však říct, že pohádky vycházející z témat irské mytologie jsou ovlivněny pouze keltskou kulturou. V Irsku existují dva nejčastěji převypravované příběhy pro děti, které se týkají příchodu křesťanství. Jedním z těchto nejvíce publikovaných a zároveň jeden z nejstarších Irských příběhů je Osud Lirových dětí. (The Fate of the Children of Lir). V tomto příběhu se král Lir po smrti své ženy znovu ožení s její sestrou Aoifou. Ta je popisována jako zlá a závistivá osoba, která zakleje Lirovy děti v labutě. Otec po dětech truchlí, ale proti kletbě nic nezmuže. Tento příběh je spojen s příchodem křesťanství, a proto se ve většině verzích objevují křesťanské motivy. Labutě jsou po devíti set leté době přeměněny znovu do lidské podoby se zaznívajících kostelními zvony. Po přeměně jsou ale tak staré a zesláblé, že všechny děti nakonec umírají. Před svou smrtí jsou však v některých verzích pokřtěny nebo je jejich strach ze smrti zmírněn zmínkou o tom, že se v nebi setkají se svými rodiči. Toto tragické ukončení se v některých moderních verzích již neobjevuje. Například autor MacGill-Callahan ve své verzi uvádí postavu velryby, která labutě zachrání před smrtí. Je otázkou zda takové zpracování neochudí tento příběh o příliš mnoho síly a tajemství. (Coghlan, 2011)

Druhým z příběhů, který je nejčastěji převypravován pro děti je Oisín v Zemi mládí, ve které hlavní hrdina Oisín, odejde do Země mládí. V této zemi zůstává věčně mladý. Neexistuje zde smrt ani nemoci, jen věčné hodování a nadbytek. Oisín však touží ještě jednou navštívit svého otce a tak z této země odjede na koni, ze kterého nesmí spadnout, jinak umře. On však nešťastnou náhodou spadne, a rázem se z Oisína stane stařec a umírá. Země mládí zde znázorňuje pohanský svět, kterému hlavní hrdina odolá, přesto však svůj návrat nepřežije. Tento příběh tedy pojednává o setkání pohanského a křesťanského světa.

Mezi autory, kteří jej převyprávěli, patří například Malachy Doyle, který ve své knize zahrnuje také jedno z Oisínova dobrodružství, bitvu s ďábelským obrem. (Coghlan, 2011)

Tyto příběhy jsou tolik oblíbené zejména proto, že obsahují některé znaky pohádek. V prvním příběhu jsou to pronásledované děti, zakleté kouzlem nevlastní matky a truchlící otec. Ve druhém příběhu je to především putování hlavního hrdiny, který zažívá různá dobrodružství a popisuje se zde návrat z mýtické země do reálného světa. (Coghlan, 2011)

Oba příběhy převyprávěla ve své knize *Irish Legends for the Very Young* Niamh Sharkey. Kniha je určená dětem od tří let věku a obsahuje celkem tři pohádky. Text je doplněn autorčinými ilustracemi. (Coghlan, 1996, str. 86)

Autor Michael Doyle ve své knize *Tales from Old Ireland* mimo jiné také převyprávěl tyto dva nejpopulárnější dětské příběhy. Kniha *Tales from Old Ireland* je určená dětem předškolního věku. Obsahuje 7 pohádek a jsou doplněny opět ilustracemi Niamh Sharkey. V závěru knihy jsou uvedeny informace o jednotlivých pohádkách, které kniha obsahuje. Dozvíme se zde, z jakých původních příběhů tyto pohádky vznikly. Tato kniha byla vydána v roce 2000 a získala několik ocenění. Tento autor se ve své tvorbě zaměřuje na témata folkloru a legend často a jeho díla jsou určena pro předškolní a školní věk. (Doyle, 2000)

Autorka Siobhan Parkinson v knize *Spellbound: Tales of Enchantment from Ancient Ireland*, převyprávěla například příběh Děti krále Lira. Je určená dětem od pěti let, ale je také vhodná pro starší děti. Tato kniha byla nově vydána v roce 2012. (Frawley, 2012)

Dětská kniha *Best-Loved Irish Legends* od autorky Eithne Massey obsahuje pohádky inspirované Ulsterským a Mytologickým cyklem a lidovými příběhy. Je určena dětem od věku pěti let a je psána jednoduchým stylem. Byla vydána v roce 2009. (Keenan, 2010)

O Oisínově zrození pojednává kniha s názvem *Oisín*. V této knize je předložen příběh od setkání jeho rodičů. Krásné princezně Sadhb začarované v laň (Oisínova matka) a jejím zachráncem Fionnem. Oba se do sebe zamilují a princezna je v jeho přítomnosti v bezpečí. Zlý druid, který ji začaroval, se však pro ni vrátí, znovu ji zakleje v laň a odchází s ní navždy pryč. Fionn po ní několik let pátrá, nakonec však najde jejich společného syna, kterému dá jméno Oisín. Zpracování tohoto příběhu v této knize je určené pro děti školního věku a autorem je Tadhg Mac Dhonnagáin. Kniha vyšla v roce 2008 a je určená dětem od osmi let. (Nic Conghail, 2009)

Autorka Kate Thompson ve svých knihách nezahrnula jeden z výše jmenovaných příběhů. Její trilogie *The New Policeman*, jejíž první díl vyšel v roce 2005 je však prostoupena irskými mýty a legendami. Knihy jsou vhodné pro děti od desíti let. (Keenan, 2005)

Jedním z autorů, který má na svém knižním kontě hned několik dětských publikací vycházejících z témat irského folkloru, je Michael Scott. Tento v Irsku narozený a žijící autor, je považován za jednoho z nejvýznamnějších spisovatelů, kteří ve své tvorbě využívají téma folkloru. Někteří jej považují za důležitou osobnost, která se podílela na obnovení zájmu o toto téma v polovině 80. let. (Scott, ©2013)

Přesto, že se jedná o autora, orientujícího se na fantasy či vědecko-fantastickou tvorbu pro děti i dospělé, je autorem kolekce irských legend a pohádek, které vytvořil v letech 80. a 90. (Coghlan, 2011) Tyto sbírky jsou vhodné pro děti školního, či mladšího školního věku. V jeho tvorbě jsem nenašla knihy, vhodné pro předškolní věk. Je také plodným autorem knih pro teenagery či dospělé.

1.4 Irská literatura pro děti na poli výzkumném

Významné pokroky v odvětví irské literatury pro děti jsou zaznamenány také na poli výzkumném. V prosinci roku 2013 byl uveřejněn článek na webových stránkách organizace Children's books Ireland o zřízení Národní sbírky dětských knih. Bude se jednat o komplexní kolekci dětských knih, pocházejících z pěti knihoven z Dublinu, která bude mít sídlo ve stejnojmenném městě. Tato národní databáze bude poskytovat pevný základ pro pokročilý výzkum v oblasti literatury a pedagogiky. Irsko do této doby nemělo žádné centrum pro dětskou literaturu v Irsku, proto je založení této Národní sbírky tak významnou událostí. Jejími zakladateli jsou Dr. Keith O'Sullivan a Dr. Pádraic Whyte. Předpokládá se, že po dobu dvou let bude tým pracovníků dokumentovat a shromažďovat tento unikátní knižní fond. (Children's books Ireland, ©2013)

Už nyní můžeme na internetových stránkách najít seznam knižních titulů, které tato sbírka obsahuje. Její součástí je také unikátní soubor více než 10 000 knižních titulů, které věnovala do této národní sbírky Marry Pollard (1922-2005). Její kolekce obsahuje díla pocházející z konce 17. století až po začátek 20. století. (O'Doherty, 2006)

V Irsku se nachází také několik organizací, které se zabývají výzkumem dětské literatury. Například The Irish Society for the Study of Children's Literature, jejímž účelem je podpora a studium akademického výzkumu v oblasti dětské literatury. Tato organizace také nabízí placené členství odborníkům z oboru literatury, historie, psychologie nebo dalších příbuzných oborů, kteří se mohou zaregistrovat na jejich webových stránkách. Mimo jiné pořádá konference či vydává publikace, které se zaměřují na problematiku dětské literatury v Irsku. Například v roce 2011 vyšla v pořadí třetí publikace pod názvem Young Irelands: Studies in Children's Literature, která pojednává o vývoji irské literatury pro děti od osmnáctého století a do jaké míry zahrnovali autoři ve svých dílech téma národní identity. Také zde najdeme kapitolu o tom, jak přijímají irskou literaturu děti, které z Irska nepocházejí. (ISSCL, ©2014)

1.5 Irská literatura pro děti v České republice

V této kapitole představím irskou literaturu pro děti, která vyšla také v České republice. Opět se zaměřím na takovou literaturu, která obsahuje prvky folklorní a legendární.

Pokud se zaměříme na irskou literaturu pro děti, pocházející od konkrétního irského autora, která poté co vyšla v Irsku, byla vydaná také u nás v českém překladu, lze uvést několik titulů. Mezi ně patří například pohádkové knihy světoznámých irských spisovatelů, jako jsou Oscar Wilde a jeho sbírky *Dům z granátových jablek* či *Šťastný princ*, vydané v českém překladu například v roce 1984 pod názvem *Pohádky*. Jeho pohádkové sbírky vyšly pod jinými názvy již dříve. Dále autor James Joyce a jeho dílo *Kočka a čert*, které bylo u nás poprvé vydáno v roce 1974. (DatabazeKnih.cz, © 2014)

V dětské literatuře se témata folkloru a legend objevují například u autorky Patricie Lynchové, jejíž kniha *Kouzla a čáry v irských pohádkách*, vyšla u nás v roce 1996. (Lynch, 1996)

Mezi další takové autory patří také Michael Scott a jeho kniha s názvem *Kočiččí zaklínání*, u nás vydané v roce 2006. Kniha je vytvořena na motivy irského folkloru. (Scott, 2006)

Další publikací jsou *Příběhy skřítků leprikonů* od spisovatelky Bairbry McCarthyové, vydané v roce 1998. Tato publikace je určena pro děti od 8 let a více. (McCarthy, 2001) Dále lze jmenovat knihy irské spisovatelky O. R. Melling *Druidova píseň* a *Měsíc lovce* vhodné pro děti od 13 let. (Coghlan, 2000)

Všichni tito zmiňovaní autoři, se ve jmenovaných knihách inspirovali folklorem i legendami a jsou vhodné pro děti mladšího či staršího školního věku.

Některé publikace jsou u nás vydány také ve dvojjazýčném vydání. Jako příklad uvedu dvě knihy, které vyšly v roce 2013. Jednou z nich jsou *Děti krále Lira* autorkou je Marie Buonocore. Další publikací je *Finn Drsňák a Obrův chodník* od autora Johna Doughertyho. V České republice tyto publikace vyšly v nakladatelství Edika, které ji připravilo ve spolupráci s Oxford University Press. Tyto pohádky vycházejí z irských legend a jsou určeny pro děti ve věku od 7 – 12 let. (DatabazeKnih.cz, ©2014)

Je tedy jasné, že irská literatura pro děti inspirovaná motivy folkloru či legendami vychází také u nás. Většinou je určena dětem školního věku.

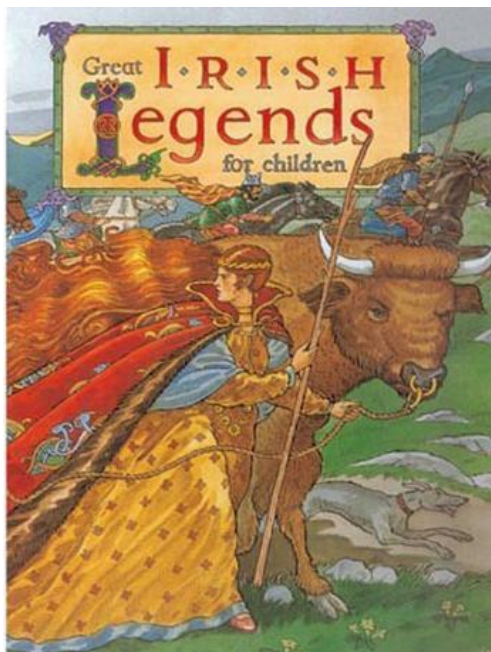
Pokusím se uvést důvody, proč se dětská literatura vytvořená na motivy folkloru a legend z Irska vydává také v České republice.

Dětské knihy s náměty folkloru a legend z Irska, se u nás začaly ve větší míře vydávat po roce 1990. Což může být zapříčiněno ukončením komunistického režimu a tím pádem větší otevřeností České republiky vůči ostatním státům. Také v Irsku v devadesátých letech proběhly politické či ekonomické změny, které se podílely na užší integraci této země s Evropou, a posunula její postavení na mezinárodní úroveň. V Irsku také od 80. let došlo k obnovení zájmu o irskou mytologii, zahrnující také folklorní příběhy v dětských knihách. Za vydáváním irských pohádkových příběhů může stát také individuální zájem sběratelů těchto pohádek, a šíření mezi čtenáři, především mezi děti. Díky tomu se můžeme setkat s publikacemi, které se vydaly v Irsku, nebo jsou irskými pohádkami inspirovány také v České republice. S přístupem informačních technologií navíc může kdokoliv získat přehled o tom, jaká literatura pro děti se v Irsku vydává nebo si ji zakoupit.

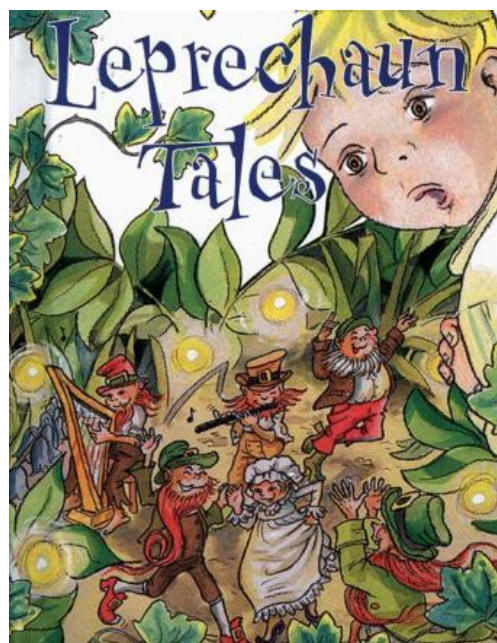
2 ANALÝZA KNIH

V této kapitole budu analyzovat knihy od autorky Yvonne Carroll. Tuto spisovatelku jsem si vybrala z toho důvodu, že do své tvorby pro děti vkládá motivy folkloru a legend. (Coghlan, 2011)

Typ pohádek, kterými se budu v následujících kapitolách podrobněji zabývat, jsou legendární pohádky se spoustou folklorních prvků. Tyto pohádky budu srovnávat s verzemi, které jsou určené pro dospělé. Budu uvádět témata, která jsou v dětské verzi vynechána, ale ve verzi pro dospělé se vyskytují. Texty pro srovnávání jsem využila především z knih a webových zdrojů. Jelikož se mi nepodařilo najít srovnávací verze k pohádkám z knihy *Leprechaun Tales*, budu se u této knihy zaměřovat především na témata folklorní, která se v příbězích vyskytují.

Obrázek 1 Kniha Great Irish Legends for children

Obrázek 2 Kniha Leprechaun Tales

2.1 O autorce Yvonne Carroll

Pro tematickou analýzu jsem si vybrala dvě dětské knihy od irské spisovatelky Yvonne Carroll. Ve všech doposud vydaných dětských knihách této autorky v nakladatelství Gill & MacMillan, se objevují motivy folkloru a legend.

Jedná se o současnou autorku, která ve svých knihách pro děti převypravuje tradiční irské příběhy. Podává je dětskému čtenáři stylem, který je srozumitelný a její způsob převypravování zachovává živost i energičnost daného příběhu. Ve své tvorbě se zaměřuje na děti předškolního a mladšího školního věku. (Coghlan, 1996)

Z jejich knih mohu uvést například *Irish Legends for Children*, *The Very Little Leprechaun Tale* nebo *A Child's Treasury of Irish Stories and Poems*. V současné době je učitelkou na základní škole v Dublinu. (Gill&MacMillan, ©2014)

2.2 Great Irish Legends for children

První knihu, kterou jsem si zvolila k analýze, je kniha s názvem *Great Irish Legends for children*. Jedná se o publikaci, která vyšla poprvé v roce 1994. K dispozici mám však aktualizované vydání z roku 2011. V knize najdeme 6 Irských legend, které jsou doplněny krásnými ilustracemi R. Lawrieho. Na přebalu knihy je napsáno, že Yvonne Carroll tyto legendy převyprávěla jednoduchým stylem, tak aby byly vhodné pro děti všech věkových kategorií. Vydalo jí nakladatelství Gill & Macmillan. (Carroll, 2011)

V knize *Irish Children's Literature and Culture* je uvedeno, že je tato kniha vhodná pro velmi malé děti.

K analýze jsem si zvolila toto dílo, protože se mi líbí autorčin styl převypravování těchto klasických irských legend. Obsahuje příběhy, které poukazují na některé lidské chyby a slabosti, ze kterých se máme poučit. Ale také zde najdeme příběh o tom, že se nemáme bát posměchu, když vypadáme jinak, než ostatní.

The King with Donkey's Ears (Král s oslíma ušima)

Prvním příběhem v knize *Great Irish Legends for children* je legenda o králi s oslíma ušima. Jednoho dne přijde posel k domu, ve kterém bydlí stará vdova a její syn. Posel jí oznámí, že její syn je předvolán ke králi, kterému bude muset ostříhat jeho vlasy. Žena je z toho nešťastná, protože ví, že kdokoliv jde králi stříhat vlasy, nikdy se zpátky nevrátí. Vdova se proto vydá za králem a prosí ho, ať nechá jejího syna naživu. Je to přece její jediný syn a je pro ni vším co na světě má. Králi je líto staré ženy a tak se rozhone ušetřit jeho život, ale pod jednou podmínkou. Její syn nesmí nikomu říct, co uvidí během stříhání jeho vlasů. Druhý den přijde její syn do paláce a pustí se do práce. Když během stříhání uvidí královy oslí uši je překvapený, ale ví, že jeho život závisí na zachování tohoto tajemství. Proto neřekne nic a dokončí svou práci. Po nějaké době se však vdova obrátí na druida, protože jejímu synovi se nevede dobře. Nemůže spát ani jíst a vůbec nemluví. Moudrý druid chvíli přemýšlí a pak si uvědomí, že když tajemství nesmí být prozrazeno žádné osobě, řekne ženě, ať pošle svého syna do lesa. Tam ať to tajemství svěří vrbě rostoucí u potoka. Slib tak nebude porušen, protože se jej nedoví žádná žijící osoba. Syn druidovu radu uposlechne a udělá to, co mu řekl. V tu chvíli cítí, jak z jeho ramen mizí těžké břemeno. Za nějakou dobu však skupina harfenistů prochází ten samý les, proto aby našli dřevo, ze kterého pak vyrobí harfu a rozhodnou se porazit tu starou vrbu. Když na tu harfu začal hudebník hrát před králem a ostatními hosty, začalo se opakovaně ozývat: „Král má oslí uši“. Královo tajemství bylo odhaleno. Byl nejdříve zděšený, ale když viděl, že se mu nikdo nesměje a nikdo se ho nebojí, uvědomil si, že už nikdy nemusí své oslí uši schovávat a nemusí se za ně stydět. (Carroll, 2011)

Srovnávací analýza příběhu The King with Donkey's Ears

Ve verzi nazvané *The King with Horse's Ears*, kterou jsem si zvolila ke srovnání, je uvedeno, že když matka přišla za králem prosit ho o zanechání jejího syna naživu, král ji nechtěl vyslechnout a trvalo dlouho, než krále přemluvila. Král ji nakonec vyhoví, ale pohrozí ji smrtí, jestli ji ještě někdy uvidí. V pohádce však tato zmínka o trestu smrti není. Celkově je ve verzi pro dospělé tento král charakterizován jako krutý. Když přijde syn krále ostříhat, král mu říká, že nebude uvězněn, ale musí přísahat na svou Bibli. V knize od Yvonne Carroll, se však tato zmínka neobjevuje. Ve verzi pro dospělé se holič během stříhání krále, velmi bojí a na místo vlasů mu musí zkrátit jeho uši. V této verzi jsou však uši koňské. Poté mu král vyhrožuje, že pokud někomu toto tajemství prozradí, potrestá ho

strašnými způsoby. Také v příběhu určenému pro dospělé vrbu porazí jeden z harfenistů. V paláci se uspořádá slavnost, kterou navštíví čtyři králové Irska. Na slavnosti hraje muzikant na vyrobenou harfu, aniž by z ní vycházely zvláštní zvuky a hraje bez problému. Poté si na harfu zahrají další harfenisté, od čtyř dalších králů. Nakonec chce král, aby jeho harfenista zahrál ještě jednu skladbu, která by ostatní krále rozveselila. Harfeník se zprvu brání, ale nakonec začne na harfu hrát. V tu chvíli se ozvou hrozné zvuky, přes které se ozývá hlas, prozrazující královo tajemství, tedy že má koňské uši. Král si sundá svůj baret a většina návštěvníků se vyděsí a uteče pryč. Král omdlí, a když se probudí, vidí, že zůstalo jen několik jeho bývalých služebníků a harfenista. Královi nakonec bylo líto, že kvůli tajemství, které už nemusí tajit, bylo potrestáno tolik nevinných lidí. V pohádkové knize však tato lítost krále vyjádřená není. (Carroll, 2011) (Internet Sacred Text Archive, ©2011)

Po tomto srovnání vidíme, že v dětské verzi jsou některá témata z příběhu vypuštěna. Především krutost, která byla ve verzi pro dospělé několikrát bez pokusů o zmírnění naplno předložena čtenáři. Toho si lze všimnout u ostříhání uší místo vlasů, nebo vyhrožování krále matce i holiči, kdy naplno popisuje, jak by je potrestal, kdyby jeho tajemství prozradili. Hlavní myšlenkou pohádky pro děti je, že král se nemusí stydět za svůj nedostatek, protože všichni jej respektují, i když vypadá jinak než oni. Ve verzi pro dospělé už králova vada není tak dobře přijata, ale zároveň končí příběh tak, že si král uvědomí zbytečnost svého krutého jednání, což v dětské verzi není zdůrazněno. Také je v obou verzích důležitá součást děje svěřením se holiče vrbě. Tento počín ukazuje na důležitost a moc přírody, která se v irských legendárních pohádkách velice často objevuje. Ve verzi pro dospělé se také objevuje náboženská tematika v podobě přísahy na Bibli. V dětské verzi je toto téma opět vypuštěno. Celkově je dětská verze zestručněná, například nepopisuje detailně účast králů a děj, ve kterém hraje na harfu několik dalších harfenistů je vypuštěn. Dítěti je předložena verze díky, které snáze pochopí hlavní myšlenku příběhu. (Carroll, 2011) (Internet Sacred Text Archive, ©2011)

The Brown Bull of Cooley (Hnědý býk z Cooley)

Tato legendární pohádka vypráví o královně Maevě a jejímu muži Ailillovi. Jednoho večera porovnávali, kdo z nich má více majetku. Pokaždé však přišli na to, že jsou stejně bohatí. Tu si ale Ailill vzpomněl, že má bílého býka, a královna nemá žádného. Královna tedy rychle poslala pro druida a zeptala se ho, kde by našla stejně dobrého býka, jako má její muž. Druid ji odpověděl, že v Ulsteru, avšak řekl, že patří jinému panovníkovi. Královna mu tedy poslala dopis, ve kterém ho prosila o půjčení býka na jeden rok. Jako dar mu slíbila 50 jalovic. Daire byl potěšený, a chtěl Maevě pomoci. Uspořádal hostinu pro posly, během ní však jeden z nich prozradil Dairovi, co jim královna řekla. Pokud nebude Daire ochotný dát býka královně dobrovolně, vezmou si ho násilím. Když to Daire uslyšel, rozzuřil se. Řekl poslům, ať vzkážou královně, že ji svého býka nedá. Královna však chtěla býka za každou cenu získat, proto se rozhodla sestavit armádu, která měla zaútočit a býka ukrást. Bitva se odehrála v zimě a v tu dobu byli bojovníci v Ulsteru v hlubokém spánku. Královninu armádu tak čekalo jen pár bojovníků, mezi nimi byl také Cu Chulainn. Ten s královnou uzavřel dohodu, že každý den pošle jednoho vojáka, se kterým bude bojovat. Stalo se tak, a Cu Chulainn pokaždé zvítězil. Jednoho večera však také on upadl do hlubokého spánku. Královna se tedy rozhodla napadnout armádu a poslala některé z mužů, aby získali hnědého býka. Po čase se Cu Chulainn probudil a zjistil, že většina z vojáků byla zabita. Snažil se královnu s hnědým býkem dohnat, ale stihla před ním utéct. Když přišla i s býkem do svého království, dala ho ukrýt do ohrady, kde však byl také bílý býk krále Ailila. Hnědý býk zaútočil na bílého býka a ten zemřel. Poté se hnědý býk rozutekl domů, ale než se vrátil, jeho srdce puklo smutkem a tak i tento býk zahynul. Nakonec tedy nebyl bohatší ani král ani královna. (Carroll, 2011)

Srovnávací analýza příběhu The Brown Bull of Cooley

V knize Keltské bájesloví je tento příběh podrobněji vylíčen a jeho název zní Uloupení býka z Cúailnge. Začíná stejně tak, jako v dětské verzi příběhu autorky Yvonne Carroll, když si manželé, král s královnou porovnávají množství svého majetku. Král Ailil přijde na to, že vlastní bílého býka a královna však nevlastní žádného. Medb, jméno královny je zde pozměněno, se tedy díky svému dvořanovi Ferguse dozví o druhém nejslavnějším býku z Cooley. Za panovníkem, a vlastníkem býka pošle svého zástupce. Panovník z Cooley však její nabídku odmítne ihned, což je v dětské verzi pozměněno. Také v příběhu

Uloupení býka z Cuailnge, pošle královna na krále vojska. Do boje s ní však jde bojovat také její manžel, protože královna mu řekne, že jakákoliv urážka na její cti, je urážkou také jeho. Král se tedy přidá na její stranu, kdežto v pohádkové verzi se boje účastní pouze královna. Následná bitva je v knize Keltské báje popisována zdlohouvě, odehraje se spousta bojů mezi královniným vojskem a bojovníkem Cu Chulainnem. Ten bojuje stejně jako v dětské verzi nějakou dobu pouze s neúplnou armádou nebo sám. Spánek vojsk je však v tomto příběhu vykládán tím, že tato vojska jsou zbavena bojeschopnosti kletbou bohyně Machinery, a proto nemůžou bojovat. Síla Cu Chulaina je zde někdy až drasticky vyjádřena, což je v dětské knize Yvonne Carroll vypuštěno. Stejně jako některé znaky násilí během bojů mezi královniným vojskem a Cu Chulainem. Vystupuje zde také mnoho dalších postav, například bitvy se účastní i královnin dvořan Fergus, který se zezáčátku přidá na stranu nepřátelských vojsk. Během bojů královna pošle na Cu Chulaina jeho nejlepšího přítele Ferdiada, kteří spolu bojují čtyři dny, avšak večer si vždy pomáhají. Posílají si jídlo nebo léčivé rostliny k zahojení ran. Oba dva se smrtelně zraní, Ferdiad umírá a Cu Chulainn zůstává ležet nemohoucí bojovat. Jeho armáda je oslabená a královně s králem se podaří získat hnědého býka. Cu Chulainn se uzdraví a s královnou Medb se setká, když utíká s býkem. On ji ale nechá být, jelikož je žena, a on ženy nezabíjí. V dětské verzi se však královna dostane k býkovi tak, že jej uloupí ve chvíli kdy Cu Chulainn upadne do hlubokého spánku. Následně v pohádce i ve verzi v knize Keltské bájesloví rozpoutá bitva mezi Bělorohým býkem a Hnědým býkem, při které Bělorohý býk umře. Během bitvy umírá jeden z rozhodčí, což je v dětské verzi vynecháno. Nakonec končí příběh stejně jako v dětské verzi. Hnědý býk při pokusu vrátit se zpátky domů umírá puknutím srdce. V knize Keltské bájesloví nakonec král s královnou uzavřou mír s nepřátelským vojskem i Cu Chulainnem. (Carroll, 2011) (Mackillop, 2009)

V obou příbězích je viditelná egocentrická a autoritativní osobnost královny Medb. Ve verzi pro dospělé dokonce donutí svého muže, aby bojoval na její straně, i když tím jde král zároveň proti sobě. V dětském příběhu je místy až nesmyslné chování královny, která se všemi prostředky snaží docílit stejného bohatství, jako má její muž, podepřeno tím, že jedná sama za sebe. Je tak jasné, že pouze královna je ta osoba, která jedná sobecky. Ve verzi pro dospělé je však tato přímočarost narušena tím, že královna strhne do boje také svého muže a není jasné, jestli se k ní přidal kvůli tomu, aby nepošpinil pověst své ženy, nebo proto, že se jí bál vzepřít. Ve verzi pro dospělé je více popsáno násilí, zato v dětské verzi je jen naznačeno a nebo jsou některé scény zcela vypuštěny. V obou verzích je

poukázáno na to, kam až může dojít přehnaná touha po dosažení malicherného cíle. Ve verzi pro děti je možná právě proto, aby bylo na toto špatné lidské jednání ještě více poukázáno ponecháním konce tragický, se smutným uzavřením, aby si dítě uvědomilo, jakou škodu královna napáchala. Ve verzi pro dospělé je alespoň uzavřen smír mezi nepřátelskými vojsky a královnou. V dětské verzi je děj opět zestručněný, přímočarý a různé fáze bojů jsou zjednodušené nebo některé jsou vypuštěny úplně. Zakletí, které způsobí, že jsou vojáci neschopní bojovat je v dětské verzi zjednodušeně vysvětleno tak, že vojáci upadli do hlubokého spánku. Negativní vlastnosti královny jsou pro dítě jasněji viditelné, protože královna bojuje sama a na konci příběhu je ponechán tragický konec. (Carroll, 2011) (MacKillop)

The Giant from Scotland (Obr ze Skotska)

Žili jednou manželé Fionn a Una na svém hradě u moře. Jednoho dne k nim přijel posel ze Skotska, země, která leží přímo naproti přes moře. Ten posel řekl, že má pro toho muže zprávu. Posílá jej obr ze Skotska, který je největší a nejsilnější. Obr slyšel o Fionnově síle a chce se s ním utkat. Fionn výzvu přijme. Chce se na bitvu připravit, a tak se rozhodne postavit kamenitý chodník přes moře až do Skotska. Jeho žena si však dělala starosti, protože zaslechla, že je druhý obr mnohem větší a silnější než Fionn. Když uslyšel obavy své ženy, rozhodl se tedy, že i když není tak silný jako ten druhý obr, zvítězí nad ním svým rozumem. Poté se svou ženou dlouho přemýšlel, jaký plán si připraví. Obr ze Skotska už měl dorazit a Fionn pořád nevěděl, co si počne. Jeho žena Una však řekla, že už má nápad. Celou dobu pletla dětské šaty. Když s nimi byla hotová, řekla Fionnovi, ať si je obleče. Fionnovi se to zdálo divné, ale udělal to, co mu jeho žena řekla. Una obstarala také velkou kolébku a do ní Fionn ulehl. Druhý obr začal pomalu přicházet a chtěl se utkat s Fionnem. Přišel k jeho domu a Una mu otevřela dveře. Zeptal se jí, kde je její muž a ona mu řekla, že je zrovna na lovu, ale jestli by se nemohl utiшит, protože jejich miminko spí. Když se obr podíval do kolébky, vyděsil se. Pokud je Fionnovo dítě takové, pomyslel si, jak asi velký bude on sám. A tak se rozutekl domů a ze strachu, že jej Fionn pronásleduje, začal některé kameny z chodníku vhadzovat do moře. Z chodníku zbylo jen pár kamenů u pobřeží, které ten chodník dodnes připomínají. (Carroll, 2011)

Srovnávací analýza příběhu *The Giant from Scotland*

V knize *Keltské bájesloví* je tento příběh nazván jako *Pověst o Knockmany*. Příběh začíná tak, že obr Fionn staví obrův chodník, když se dozví zprávu, že se k němu chystá jiný obr jménem Cucullin. Jméno druhého obra je tedy rozdílné od toho, které je uvedené v dětském zpracování od autorky Yvonne Carroll. Když se tuto zprávu Fionn doví, dostane strach a jde domů ke své ženě. Oonagh, což je její jméno, se však obra nebojí, protože zná, v čem spočívá tajemství jeho síly. Ví, že je ukryta v prostředníčku pravé ruky a stejně jako v příběhu Yvonne Carroll, ona vymyslí plán, díky kterému nad obrem její muž vyhraje. Finna tedy obleče jako miminko a uloží do kolébky. V příběhu *Pověst o Knockmany* však žena ještě upeče chleba, do kterého vloží žulové kameny. Když obr zaklepe na dveře, žena mu nabídne chleba. Ten si jej vezme a vzápětí při každém skousnutí přijde o několik zubů. Nakonec jej přestane jíst. Žena v tomto příběhu nabídne chleba, tentokrát bez žulových kamenů, také svému muži ležícího celou dobu v kolébce, o němž si druhý obr myslí, že je její syn. Finn chléb celý sní, což zaujme druhého obra Cucullina, který z toho vyvozuje, že jeho otec musí být velice silný. Jeho zuby si chce proto prohlédnout, když obr vloží prst do úst, Finn mu ho ukousne, čímž druhý obr ztratí svou sílu a nakonec si s oslabeným obrem lehce poradí. Na rozdíl od dětské verze se nakonec oba obři utkají, avšak Cucullin je bez svého pravého prostředníčku slabý a prohraje. (Carroll, 2011) (MacKillop, 2009)

Po srovnání těchto dvou příběhů vidíme, že v každém z nich má důležité postavení žena obra Fionna, která svou moudrostí nachytá druhého obra. Dokáže vymyslet plán a tím pomůže svému muži, aby nad obrem zvítězil. Což může demonstrovat silné postavení ženy. Ve verzi pro dospělé je opět ponecháno více násilných zmínek. Například skousnutí chleba se žulovými kameny, při kterém obru Cucullinovi vypadne několik zubů, či ukousnutí prostředníčku a následná bitva, která se na rozdíl od dětské verze nakonec odehrála. Verze pro dospělé je opět detailněji popsána, obr neutíká ihned po spatření druhého obra v kolébce, a bitva se nakonec odehraje. V této legendární pohádce i ve verzi pro dospělé se setkáváme se zmínkou o stavbě Obrova chodníku. V pohádkové verzi stavba chodníku navazuje na děj, a dozvídáme se tak, okolnosti, které vedly ke „vzniku“ tohoto přírodního úkazu. Ve verzi pro dospělé však stavba Obrova chodníku není ničím odůvodněna, pouze ji obr staví. Pohádková verze tak poskytuje o této stavbě více informací. Zároveň je nám zprostředkována jedna z verzí, jak mohl Obrův chodník vzniknout a u dítěte i dospělého může být touto zmínkou podnícen zájem o tento přírodní

úkaz. V dětské verzi je děj opět zestručněn a zjednodušen a neobsahuje tolik násilných zmínek. (Carroll, 2011) (MacKillop, 2009)

Eisirt

Tento příběh začíná v jednom království. Jeden z nejoblíbenějších králových básníků urazí svého krále. Když se král chlubil, že na světě není lepšího bojovníka, než je on sám, Eisirt mu řekl, že daleko za kopci žijí mnohem větší bojovníci. Král se rozzuřil a dal Eisirtovi pět dnů a pět nocí, aby dokázal, že opravdu žijí větší bojovníci než je on. Eisirt se cítil špatně. Pokud obry nenajde, bude všem jen pro smích a navíc ho král potrestá, a pokud má pravdu a najde království s obry, mohou ho zabít. Za nějaký čas Eisirt opravdu dorazí do obrovského království. Objeví se zde zrovna, když král pořádá velkou hostinu. Všichni hosté se k malému Eisirtovi seběhnou. On křičí, aby ho nechali na pokoji, ale jeho hlas je tak slabý, že jej nikdo neslyší. Poté ho králův bavič položí na stůl naproti. Král se ho zeptá, odkud pochází a nabídne mu pohoštění. Královna mu nabídne své šperky, jako místo k sezení a pití. Eisirt však odmítne a to krále rozzuří. Vhodí ho proto do svého poháru s vínem a vysmívá se mu. Eisirt prosí, aby ho vytáhli, protože se jinak nedozví o jeho království. Hosté proto volají na krále, aby jej zachránil. Král tak učiní a zeptá se Eisirta, proč odmítl jeho pohoštění. Ten mu odpoví, že nemůže být svědkem nespravedlivého chování vůči jeho správci, a také králi oznámil, že jeho správce ho podvádí. Najednou bylo všude ticho, nikdo s králem takhle dříve nemluvil. Král se však nad sebou zamyslí a podívá se nad tím, jak může tento malý mužik vědět, o tom, co se děje v jeho království. Nakonec přizná svou chybu a řekne, že se opravdu choval ke svému správci nespravedlivě, a taky že musí být pravda, že on podvádí jeho. Na konci příběhu malý mužik pochválí krále: „Není nic horšího než nespravedlivý král, ale není nic lepšího, než král, který přizná svou chybu a slíbí, že se změní.“ Poté všichni společně oslavují a hosté poslouchají, z jakého království Eisirt pochází. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu Eisirt

Pro tento pohádkový příběh se mi nepodařilo najít verzi pro dospělé čtenáře, proto u tohoto příběhu provedu tematickou analýzu. Hlavním hrdinou tohoto příběhu je jeden králův básník Eisirt. Ten zde vystupuje, jako postava, která objasňuje různé nejasnosti mezi vladaři. Nejdříve svého krále rozzuří, protože tvrdí, že nedaleko existuje království, ve kterém jsou mnohem větší bojovníci, a tím zároveň utlumí královu samochválu. Král jej proto pošle, aby se sám přesvědčil, jestli někde opravdu existuje ono království. Když jej

skřítek najde všimne si, že vladaře onoho království podvádí jeho správce a sám král vůči němu není spravedlivý. V této pohádce není vysvětleno, jak Eisirt na tyto problémy přišel, je možné, že díky své malé výšce oproti ostatním viděl věci, které jim mohly uniknout. Postava malého básníka Eisirta, který se ocitl v království, kde jsou všichni v porovnání s ním obři dokazuje o důležitosti odvahy a schopnosti se prosadit. I přes svou výšku jej všichni poslouchají, a hlavní je, že i když byl tento mužík tak malý, odvážil se odporovat králi. Tím je poukázáno na velkou odvalu, kterou měl a také na to, že pokud je člověk tak odvážný, že se i při své maličkosti dokáže vzepřít králi, může si tím získat obdiv u ostatních lidí, kteří jej nakonec zachránili před utopením. Nakonec se díky jeho záchraně dozvěděli o jeho království. Hlavním tématem tohoto příběhu je tedy to, že není tolik důležité, jestli je člověk velký nebo ne ale na síle jeho odvahy, smyslu pro spravedlnost a umění se prosadit v nepřátelském prostředí.

Oisín

Tento příběh vypráví o lovcí jménem Fionn. Když se vrací domů se svými dvěma psy, proběhne kolem nich laň. Psi jej začnou pronásledovat, a když je pak Fionn dohoní, psi sedí poklidně vedle laně. Fionn si řekne, že to musí být jedna z těch kouzelných bytostí. V noci se Fionn probudí vedle krásné dívky. Ví, že se jedná o tu samou laň, kterou včera viděl. Dívka jménem Sadhb jej poprosí o pomoc a poví mu svůj příběh. Před dvěma lety si ji chtěl vzít za ženu jeden druid, když jej odmítla, začaroval ji. Pouze muž, do kterého se zamiluje, jí může ochránit a bude mít vedle něj lidskou podobu. Fionn se do ní zamiloval a rozhodl se ji chránit. Během toho, co byli manželé, přestal mít chuť bojovat, avšak jednoho dne, musel odjet bránit svou zem. Ještě před tím Sadhb varoval, aby nechodila příliš daleko. Když se po čase Fionn vrátil, jeho žena ho nepřivítala. Správce mu řekl hroznou novinu: „Jednoho dne viděla Sadhb, že se vracíš domů a šla tě s radostí přivítat. Když však přišla blíže, uviděla místo tebe druida, který ji zaklel zpátky v laň. Snažila se mu utéct, ale marně.“ Fionn po Sadhb pátral sedm let, ale bez úspěchu. Jednoho večera našel v lese malého hochu. Fionn v něm poznal svého syna a vzal jej k sobě domů. Zezačátku ani neuměl mluvit, ale když se to naučil, řekl svému otci o lani, která se o něj starala. Také mu řekl o temném muži, který nutil laň, aby šla za ním. Fionn chlapce pojmenoval Oisín a staral se o něj. Když byl chlapec velký, našel svou matku a stal se slavným básníkem a válečníkem. (Carroll, 2011)

Srovnávací analýza příběhu Oisín

V knize *Za devíti vlnami* od Marie Heaneyové byl tento příběh vydán pod názvem *Zakletá laň a Oisínovo zrození*. Tato verze pro dospělé se opět liší v několika místech od dětské verze, celkově příběh zůstává v celku nepozměněn. Tak jako v dětské verzi se Finn setkává s laní při návratu z lovu a stejně tak i chrti se k lani chovají vřele. V této verzi však proměněná žena, která se objeví ve Finnově komnatě, vypráví podrobněji, co se jí stalo, a že když se od Temného druida vzdálí k tvrzi Fenianů, ztratí nad ní moc a promění se v ženu. Naopak v dětské verzi autorky Yvonne Carroll je její proměna v ženu přičítána tomu, že se ocitne v přítomnosti nějakého ochránce. Poté je popisován stejně tak poklidný život, až do doby, kdy má jít Finn do boje, ve verzi Marie Heaneyové jsou uvedeny přesné názvy míst. Stejně tak, když se Finn vrátí, dozvídá se, že její ženu Sadhb po dobu jeho nepřítomnosti odvedl k sobě druid, který si na sebe vzal jeho podobu.

Ve verzi Marie Heaneyové je uvedeno, že ji hledá sedm let a pak dalších sedm. Svého syna najde až ve věku 14 let. Chlapec je zde popisován jako dítě s těžko předvídatelným a divokým chováním nemohoucí mluvit. Na rozdíl od dětské verze, kdy si Finn při pohledu na chlapce ihned uvědomí, že se jedná o jeho syna, ve verzi pro dospělé se Finn není zpočátku jistý, jen jej to napadá. Později, když naučí chlapce mluvit, se z jeho vyprávění dozví o osudu Sadhb. O tom, že ji zlý druid, zde je popisován jako Temný druid, švihl proutkem a od té doby jej musela následovat, a nechat svého syna samotného. Její odchod je popisován velice bolestně a jako těžce snesitelný pro syna i její matku. Naopak v dětské verzi jsou smutné emoce z příběhu vynechány. Nakonec její syn po matce pátral. Po tomto vyprávění si byl Finn už naprosto jistý, že má před sebou svého syna a dal mu jméno Oisín. Tím je příběh uzavřen a chlapec se s matkou na rozdíl od dětské verze nikdy neseťká. (Heaney, 1999) (Carroll, 2011)

Po srovnání těchto dvou verzí vidíme, že v příběhu pro děti jsou vypuštěny některé části, díky kterým příběh není tak tragický. Dále je zestručněn a děj je zjednodušený, bez velkých popisových částí, proto aby se dítě v příběhu lépe orientovalo, což je v podstatě využíváno u všech převyprávěných příběhů Yvonne Carroll. Verze pro dospělé se liší především tím, že Oisín je v této verzi nalezen až po 14 letech a setkáváme se zde s nedůvěrou jeho otce v tom, jestli je chlapec opravdu jeho syn. Otec čeká, až mu bude syn schopen povědět svůj příběh, a teprve potom mu uvěří. V obou verzích se však setkáváme

s chlapcem, který neumí mluvit, což poukazuje na chlapcovo pobývání v přírodě a žádný kontakt s lidmi. Mezi části, které jsou z příběhu pro děti vypuštěny, patří například smutek a žal, který chlapec po odloučení od matky prožíval. Dítě si může tyto pocity domyslet samo nebo je mít vůbec nemusí. Dále příběh pro dospělé končí tak, že syn se se svou matkou již znovu nikdy nesetkal, ale zároveň je poukázáno na uvědomění si otce, že je Oisín jeho syn a tím pádem ani tento příběh nekončí zcela tragicky. V dětské verzi se však na konci objevuje šťastné shledání syna s laní, a proto je tento příběh pro děti pozitivnější. Také v obou verzích je silně poukázáno na přírodu, ať už lovením zvěře v lese, tak pobýváním osamocené Oisína v jejím lůně, což opět demonstruje silnou vazbu člověka k přírodě. Skutečnost, že v ní dokázal přežít sám a bez pomoci dalšího člověka, navíc jako malé dítě, poukazuje na schopnost člověka v přírodě přežít a vytvořit si k ní pocit sounáležitosti. Toto srovnání demonstruje, že v dětské verzi jsou tedy vyjmuty některé zmínky o bolestném odloučení syna od matky a naopak tragický konec je zmírněn setkáním syna po několika letech se svou matkou, zakletou v laň. Tímto je tato verze pro děti mírněji podána než dospělému čtenáři. Dále je Finn v dětské verzi naplno považován za ochránce zakleté princezny, protože v jeho přítomnosti se ona promění do lidské podoby. Zato v dospělé verzi se promění, pouze když se objeví na území Fenianů. Tím je v dětské verzi poukázáno na ochrannou osobnost Finna a dítěti je tak zprostředkována jeho charakterní vlastnost. (Heaney, 1999) (Carroll, 2011)

Z těchto analýz lze dojít k závěru, že dětské verze jsou dějově zestručněny od verzí pro dospělé. Jejich děj je podán jednodušeji s přímou návazností bez vybočení, nebo přílišného vrstvení děje, jako tomu bylo například u verze pro dospělé v příběhu bitvy o hnědého býka. Také násilné části jsou buďto zmírněny, nebo se vůbec neobjevují. Naopak jsou v dětských verzích čitelnější vlastnosti hlavních hrdinů, především charakteristika jejich dobrých ale i špatných vlastností. Je jasné, kdo je zlý, nebo naopak dobrý. V dospělých verzích se objevují další témata, například náboženství ve zmínce o Bibli v příběhu O králi s koňskými ušima. Názvy míst, ve kterých se jednotlivé příběhy odehrávají, jsou v dětské verzi pouze nazvána jménem, ale nejsou už více popsána a také neobsahují různé historické souvislosti různých událostí. (Carroll, 2011)

2.3 Leprechaun Tales

Tato kolekce tradičních irských pohádkových příběhů od autorky Yvonne Carroll byla poprvé vydána v Irsku v roce 1999 v nakladatelství Gill & Macmillan. Analyzovat však budu toto dílo, které jako aktualizované vyšlo v roce 2011. (Carroll, 2011) Leprikoni jsou zlomyslní malí lidé, často jsou to ševci, kteří vlastní hrnce naplněné zlatem a ukrývají je na svých tajných místech. Člověk, který se s nimi setká, vždy touží po tom zlato najít. Leprikoni však takové lidi přelstí za pomoci kouzelné síly a poukážou tak na chamtivost. Tato kniha obsahuje 6 příběhů, v každém z nich se tyto skřítkové objevují. (Carroll, 2011)

The Crock of Gold (Hrnc z zlata)

Tato pohádka vypráví o chlapci, který na cestě domů uslyší podivné zvuky, vycházející z jednoho křoví. Když se podívá, odkud vychází ten hluk, najde malého skřítku Leprikóna. Uchopí skřítku do dlaně, což se skřítkovi nelíbí a chce, aby jej nechal být. Chlapec však ví, že má někde skřítek ukryté zlato, a tak jej odmítá pustit, dokud mu skřítek neřekne, kde ho schovává. Skřítek mu tedy odpovídá, že leží pod jedním z křoví. Jenže chlapec si jej nemohl vykopat a zesmutněl. Skřítek mu poradil, ať si na ten keř položí svůj červený kapesník a ráno podle toho pozná, kde má kopat. Tak jej chlapec poslechl, a položil svůj kapesník na keř. Odešel domů a hned za svítání přišel znovu na to samé místo. Pak spatřil, že všechny keře jsou pokryté červenými kapesníky. Chlapec tedy zlato nezískal. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu The Crock of Gold

V tomto příběhu se setkáváme s tématem, který je v příbězích o skřítkách Leprikónech velice častý. Tedy s tématem bohatství, přesněji s lidskou touhou po bohatství. Chlapec se s vidinou hrnce plného zlatáček nechá přelstít skřítkem, kterému se nelíbí, že jej chlapec chytil do rukou. Přesto, že skřítkova rada, aby si chlapec místo pokladu označil svým červeným kapesníkem a další den se k místu vrátil, zavání už od začátku lstí. Chlapec si to uvědomí až v momentě, kdy před sebou spatří stovky červených kapesníků. Tématem tohoto příběhu je tedy hloupost a zaslepení vidinou bohatství a výhod, které by díky zlatu chlapec získal. Skřítek jednal vypočítavě, možná proto, aby chlapci dokázal, že se lidé často nechají ovlivnit svými touhami a nedokáží prokouknout lest druhých. A není radno věřit všemu, co skřítki Leprikóni říkají. Zároveň však chtěl chlapce potrestat, za to, že se k němu nechoval dobře a držel ho v dlani i proti jeho vůli. (Carroll, 2011)

Niamh

Tento pohádkový příběh vypráví o malé dívce jménem Niamh, kterou jedné noci probudí zvláštní hudba. Vstane z postele a oblékne si šaty, když ven z pokoje, potká svého mladšího bratra Liama. Spolu se vydají podívat, odkud hudba vychází. Zdá se jim, že se ozývá z lesa. Když lesem procházejí, přemýšlí o tom, jestli to nebudou kouzelné bytosti, o kterých jim vyprávěla jejich babička. Těmito kouzelnými bytostmi babička myslela především skřítky Leprikóny. I přesto, že byli sourozenci trochu vystrašení, jejich zvídavost je vedla dál. Náhle spatřili slabé světlo v křoví, a zdálo se jim, že jsou to zvuky fléten a harf. Jako by v nich, zaznívaly hlasy, které je varují, ať nechodí moc blízko. Její bratr si vzpomněl na vyprávění babičky a chtěl se vrátit domů. Vyprávěla jim o tom, že když je skřítky Leprikóni chytí, už je nepustí zpět. Niamh jej však neposlouchala, a tak se oba stále plížili blíže, až uviděli v křoví skřítky, kteří hráli na nástroje a tančili. Tu se zdálo, že se je hudba snažila zlákat, aby se přidali k tanci. Liam si však vzpomněl na varování babičky, ale jeho sestra se začala pohybovat v rytmu hudby. Najednou se objevilo velké světlo a bratr Liam na chvíli oslepl. Když otevřel oči, jeho sestra byla pryč. Od té doby se po ní pátralo, ale nikdo ji nenašel. Jednoho časného rána, o mnoho let později, šel Liam okolo místa, kde jeho sestra zmizela. Uslyšel známý dětský hlas. Říkal: „Liame, kde jsi? Musíme jít domů.“ Za chvíli vyběhla malá dívka, která se jej ptala, jestli neviděl jejího bratra, že se skřítky tančili dvacet minut a pak se zatoulal. Liam byl velice překvapený a věděl, že je to jeho sestra. A tak jí řekl, že netančila jen dvacet minut, ale celých dvacet let. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu Niamh

V tomto příběhu se setkáváme se záhadným zmizením jedné z ústředních postav a opět s postavami skřítků Leprikónů, kteří zde využívají nejen své zlomyslné povahy, ale také svých kouzelných schopností k tomu, aby dívka zmizela na 20 let. I přesto, že byla varována svým mladším bratrem, který dobře věděl o povaze skřítků, neuposlechla ho. Dívka se nechala zlákat a důvěřovala skřítkům, což způsobilo její zmizení. Její bratr se zachránil, protože jejich vábení nepodlehla a zachoval si zdravý rozum. V této pohádce se tedy opět objevuje téma podlehnutí touhám a lidským radostem, v tomto případě lákavé hudbě a zneužití lidské důvěřivosti skřítky Leprikóny. Také se zde objevuje téma ztráty a znovunalezení. Dívka si díky návratu zpět, mohla uvědomit, jak bylo její počínání hloupé,

že měla poslechnout svého bratra, který ji před nebezpečí skřítků předem varoval. (Carroll, 2011)

The Sidhe

Tato pohádka vypráví o jednom muži, který žil v jedné vesnici. V zimě během dlouhých večerů se lidé z vesnice scházeli a vyprávěli si příběhy. Muž jménem Sean měl rád tyhle chvíle, hudbu i vyprávění příběhů, ale na rozdíl od své rodiny a sousedů na kouzelné bytosti a skřítky nevěřil. Chtělo se mu smát, kdykoliv slyšel někoho o nich hovořit a nedokázal pochopit, jak někdo může být tak hloupý a myslet si, že jsou příběhy pravdivé. Jednoho letního dne Sean odpočíval a slyšel bzukot včel i ptačí zpěv, ale kromě toho slyšel ještě zvuky klepání. Chtěl zjistit, odkud zvuky vycházejí a tak šel pomalu a zvědavě k tomu místu. Nemohl uvěřit, když uviděl skřítko Leprikona, který seděl na houbě a opravoval různé boty. Sean se natáhl, vzal si malého skřítko do ruky a začal se vyptávat, kde má zlato. Skřítek mu odpověděl, že je pouze chudý švec, a jediné co má je jeho náradí a trocha kůže. Sean se však nechtěl nechat odbýt, a pustit skřítko dokud mu neřekne, kde zlato ukrývá. Skřítek jej tedy zavedl kousek dál k řece a tam mu ukázal, kde je zlato ukryté. Muž věděl, že ze skřítko nesmí spustit ani na chvíli oči, jinak zmizí. Mezitím, co se Sean pořád díval na Leprikóna, na svých rukou ucítil bolest. Namísto zlata totiž sáhl v křoví do včelího hnízda. Když se podíval na včely a spustil tak oči ze skřítko, skřítek zmizel. Sean nikdy nikomu neřekl, jak jej Leprikón převezl, ale nikdo už jej nikdy neslyšel říkat, že nevěří na kouzelné bytosti a skřítky. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu Sidhe

V této pohádce se stejně jako v předchozím příběhu setkáváme s tématem prvotní nevěřivosti v lidské rady a zkušenosti. Hlavní hrdina nevěří své rodině ani lidem z vesnice, kteří tvrdí, že existují skřítko Leprikóni. V momentě, kdy se setká se skřítkem na vlastní oči, však ihned propadne touze po bohatství a skřítko uchopí do ruky, což se mu nelíbí. Právě kvůli tomu jej skřítek potrestá. O tom, co se tomuto muži stalo, se však na rozdíl od předchozího příběhu nikdo nedoví. Cítí stud, kvůli kterému se neodvážá tento zážitek ostatním lidem z vesnice prozradit. Také proto, že by poukázal na své hloupé jednání. Hlavním tématem tohoto příběhu je tedy opět podlehnutí touze po bohatství a následném hloupém počínání. Objevuje se zde také vypočítavé a lstivé chování skřítků, kteří nakonec muže potrestají, za jeho hrubé chování vůči jednomu z nich. Hlavní hrdina

tedy dojde k poučení, že má věřit lidem a ne kouzelným bytostem jako jsou skřítky Leprikóni. Zároveň, že se ke skřítkům má chovat slušně. (Carroll, 2011)

Fairy Lios (Kozelná pevnost)

Jedno odpoledne si Eithne a její bratr Connor hráli na poli za jejich domem. Eithne si vyráběla věneček ze sedmikrásek a chtěla si do něj přidat jiné květiny, líbily se jí zvonky. Její bratr ji však varoval, ať je netrhá, protože rostou v kouzelné části pole. Jeho sestra jej však neposlouchala a pokračovala dále. Odpověděla mu, že nebude vadit, když si jich pár utrhne, protože je jich tam spousta. Děti přišly domů, květiny daly do vázy, jejich matka je dala ven, když se dozvěděla, odkud pocházejí. Věděla, že za to může být potrestána, a to se také stalo. Když ulehla do postele, ihned s křikem vyskočila ven, protože její postel byla plná kopřiv. Šla tedy spát k rodičům, jenže jakmile ulehla, kopřivy se objevily i tam. To samé se stalo, když si šla lehnout k bratrovi. Začala litovat, že kdy trhala květiny na kouzelném místě. Její rodiče se šli poradit k jedné staré ženě. Řekla jim, že nebude lehké, aby jí kouzelné bytosti odpustily, ale pokud někdo z jejich rodiny pro ně udělá nějaký dobrý skutek, mohou kopřivy zmizet. Rodina dlouho přemýšlela, co by pro ně mohli udělat. Connor měl nápad. Toho večera se vyplížil z domu, a šel k tomu kouzelnému místu. O půlnoci zde viděl světýlka a slyšel hudbu. Některé z tónů poznával a řekl si, že některé tóny by dokázal zahrát na svou malou píšťalku. Když opatrně roztáhl křoví, uviděl před sebou tancovat malé skřítky. Všiml si, že mají přesně takovou píšťalku, jako má on. Hudba přestala hrát a Connor se posunul blíže. Jeden z Lepriónů začal mluvit rozzlobeně, o tom, že jeho sestra narušila jejich místo a teď přišel on, a vyrušil je znovu. Connor začal svou sestru omlouvat a prosil je o to, aby sestra mohla znovu spát. Skřítky si nedali říct a Connor byl smutný, když si uvědomil, že jeho sestra nikdy nebude moci usnout. Pak měl znovu nápad, když jejich hudba ztichla, začal hrát smutné tóny. Tentokrát jej skřítky poslouchali, a když přestal hrát, začali mu tleskat. Skřítek, který byl nejprve neochotný Connora vyslechnout, jej pochválil a chtěl ho za to odměnit. Connor však nechtěl nic, jen chtěl pomoci své sestře. Skřítky mu tedy řekli, že jeho přání splní. Když se vrátil domů, našel svou sestru poklidně spát v posteli. Jeho rodina věděla, že to on pomohl své sestře, ale nikdy se nedozvěděli jak. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu Fairy Lios

V této pohádce se dívka i přes rady bratra, ať netrhá květiny ze zakázaného místa, rozhodne pokračovat, a neuposlechne jeho rady. Zde opět vidíme, že příběh je založen na neuposlechnutí lidské rady. Stejně jako v ostatních příbězích, dívka našve skřítky, avšak v tomto případě utrhnutím květin z jejich teritoria. To způsobí, že se skřítkové chtějí dívce pomstít za to, že nerespektovala jejich pravidla. Proto ji pomocí kouzelných schopností potrestají tak. V tomto příběhu se však na rozdíl od ostatních podaří kouzlo přemoci lidským zásahem. Chlapec skřítkům zahraje hudbu, a protože na rozdíl od ostatních příběhů se jim chlapcovo chování zalíbí, smilují se nad jeho sestrou a kletbu zruší. V této pohádce se mimo jiné setkáváme s tématem pospolitosti rodiny a řešení problémů v ní. Rodina se dívce snaží pomoci, a tak se poradí se starou ženou. Což poukazuje na úctu ke starším lidem a jejich moudrosti. Celá rodina opět na radu staré ženy reaguje, a snaží se dceři pomoci. Nakonec sestře pomůže bratr. V případě chlapcovy sestry se zde objevuje zoufalství a beznaděj, kterou musela procházet, když nemohla usnout. V příběhu nakonec vše dobře skončí, což poukazuje ještě více na to, že má cenu postavit se za druhé a pomoci jim, když se trápí. S ostatními příběhy je tento spojen neuposlechnutí lidské rady a porušení pravidel skřítků, a jejich následné potrestání. Na rozdíl od ostatních příběhů, tento končí šťastně díky odvaze bratra a vykonáním dobrého skutku. (Carroll, 2011)

The magic cloak (Kouzelný plášť)

Příběh začíná na pláži, kterou pokrývá mlha. Za velkým kamenem se ukrývá jeden muž jménem Eoin. Staří lidé v jeho vesnici mu řekli, že se zde každých sedm let objeví kouzelné bytosti. Vždy sedí na kouzelném plášti. Muž chtěl ten plášť získat, protože každý kdo jej rozprostře před moře, může zastavit příliv. Půda se stane přístupnou, a kdo chce, může si na tomto místě vybudovat farmu. Už před sedmi lety stál opodál, a pozoroval, jak se moře posouvá dozadu a objeví se kouzelné bytosti. Dnes už byl připraven a opodál seděl na svém koni. Za chvíli uslyšel zvuky a pomalu se na koni přibližoval. Najednou se mu na místo pláže, nabídl pohled na rozlehlé zelené pláně. Chtěl tedy získat kouzelný plášť, jenže ten patřil skřítkům Leprikonům. Když se blížil blíže, uviděl je, sedící na něm. Muž sestoupil z koně, blížil se k nim a bál se, že jej skřítkci uslyší. Když byl blízko, rychle se natáhl a vzal plášť za jeden roh a utíkal s ním pryč. Když odjížděl na koni, slyšel za sebou rozzlobené hlasy skřítků, ale raději se ani neotočil. Myslel si, že to dokázal, že získal kouzelný plášť, jenže když se otočil, uviděl obrovskou vlnu, která jej svalila ze sedla. Když

vlna zmizela, on ležel na zemi a přemýšlel. Přežil kouzelnou vlnu, a je mu jedno, že je zraněný, ale má kouzelný plášť a bude bohatý. Jenže když si sáhl na záda, kde si myslel, že má plášť, ucítil jen mořské řasy a chaluhy. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu *The magic cloak*

V tomto příběhu se opět setkáváme s chybným počínáním hlavního hrdiny, který je zaslepen touhou po bohatství. Muž, který se rozhodne ukrást skřítkům jejich plášť, jedná opět proti nim a jejich pravidlům. Skřítkové se naštvou, a proto ho potrestají v podobě zmizení pláště a sesláním velké vlny. S ostatními příběhy je tedy tento spojen opět touhou po bohatství a rozzlobením skřítků, kteří využijí svých kouzelných schopností k potrestání. Stejně jako v předchozím příběhu k potrestání muže využijí moci přírody. Dále se setkáváme opět s mužovou naivitou, když si myslí, že i přesto, že jej smetla vlna a choval se ke skřítkům špatně, dosáhl svého a vlastní plášť. Na rozdíl od ostatních příběhů se v tomto muž nesnaží se skřítky komunikovat, ale snaží se ukrást kouzelný plášť násilným způsobem. Také zde nevystupují další postavy, jen skřítkci a tento muž. Na začátku příběhu se však vypráví o tom, že lidé z vesnice před mužem vyprávěli o kouzelném plášti, díky kterému se stane půda úrodná. Což tvoří další rozdíl od ostatních příběhů, ve kterých hlavní hrdinové nevěří druhým lidem. Zde naopak muž jménem Eoin jejich radám věří v příslibu bohatství. S ostatními příběhy je tento spojen opět konečným poučením, že skřítky člověk nesmí rozzlobit, jinak jej potrestají. (Carroll, 2011)

The new house (Nový dům)

Bratr a sestra se radují, už brzo jejich rodiče postaví nový dům, který bude mít více místností, než ten předchozí. Měli velkou radost, protože se dozvěděli, že s nimi bude žít i jejich babička, která jim tak bude moci vyprávět příběhy každý den. Rodina se těšila na to, jak bude jejich nový dům vypadat. Jejich babička k nim přišla na návštěvu a všichni byli spokojení, až ve chvíli, kdy se babička dozvěděla, kde budou dům stavět. Obávala se toho, že budou stavět na místě, kde žijí kouzelné bytosti. Snažila se promluvit s otcem dětí, ale on jí nevěřil a stavěl dál. Každý den postavil kousek a nadšeně svůj dům plánovali, jejich babička se však s nimi o tom nikdy nebavila. Konečně byl dům postaven. Ten večer pozval Otec své přátele a sousedy a uspořádal velkou oslavu. Někteří starší lidé se však omluvili, že nemohou přijít. Později však přišel silný vítr a obloha se ztmavila. Všichni z domu začali utíkat, děti říkaly, že babička měla pravdu, a že jsou to malí skřítkové. Nakonec se rodina vrátila do své staré chalupy, kde žili několik let. Nikdo se neodvážil vzít kousek

cihly z jejich zničeného domu. Tam kde zůstaly trosky, po jejich zničeném domě, za nedlouho vyrostly keře. (Carroll, 2011)

Tematická analýza příběhu The new house

V této pohádce opět vystupuje moudrý člověk, v tomto případě babička, která varuje svou rodinu od stavby domu na chráněném území, které patří skřítkům Leprikonům. Snaží se tak zabránit rozzlobením skřítků, kterým toto území patří. Podobně jako v jiných příbězích rodina radu babičky neuposlechne a dům staví bez jakýchkoliv starostí. Babička v tomto příběhu vystupuje také jako člověk, který ví mnohem více o skřítcích Leprikonech, než ostatní, proto by její rady měly být uposlechnuty. Nakonec je rodina stejně jako v ostatních příbězích, kdy je skřítkům narušeno jejich území, potrestána. Tak jako v příbězích The magic cloak, The fairy lios a Sidhe skřítkové využijí k potrestání přírodní síly a dům je zbořen silným větrem a bouřkou. (Carroll, 2011)

Všechny příběhy však spojuje potrestání či lest skřítků, ke kterým se lidé nechovali správně a nerespektovali jejich požadavky a pravidla. Dále v každém příběhu, kromě The magic cloak a Sidhe byli hlavní hrdinové varování před vypočítavostí a lstivostí skřítků lidskými radami. Při stavbě domu se rodiče radovali a těšili se z budoucího štěstí tak, jako v některých jiných příbězích se lidé radovali předčasně z bohatství, které si mysleli, že získají po setkání se skřítky. Většina příběhů je také spojena radami starších lidí, což poukazuje na úctu k nim. (Carroll, 2011)

Hlavním tématem všech příběhů je kouzelná moc skřítků, jejich lstivost a vypočítavost vůči lidem, kteří jim naivně věří v naději, že získají nějaké výhody, ať už v podobě krásných květin, hrnce zlata či kouzelného pláště. Dále je to především trest, který skřítkci Leprikóni pošlou na každého, kdo se k nim chová nelibě nebo poruší jejich pravidla. K potrestání pak využívají především přírodních sil. Každý příběh nám tedy poskytuje poučení o tom, že nelze věřit skřítkům Leprikónům, ale naopak je lepší uposlechnout lidských rad, zvláště pokud vědí o těchto bytostech více. (Carroll, 2011)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZNAM POHÁDEK PRO ROZVOJ OSOBNOSTI PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Pohádky jsou tradičním a vývojově přiměřeným nástrojem výchovy i vzdělávání. Jsou cenným materiálem k vědeckým analýzám nejen pro folkoristy, ale také pro psychology. (Čačka, 1999)

O samotných pohádkách a jejich významu pro rozvoj osobnosti dítěte toho bylo napsáno mnoho. Ten, kdo sám prožíval strach karkulky před hrozným a hladovým vlkem, či cítil bolest ze ztráty domova Jeníčka a Mařenky, si jistě pamatuje na pocit úlevy při záchraně karkulky i při vítězství sourozenců v boji se lstivou ježibabou. Pohádky nabízejí místo, ve kterém se dětské starosti mohou spojit se starostmi pohádkových postav, a následně je díky tomu s úspěchem vyřešit. Tento svět, dětem poskytuje mnoho možností, jak se vyrovnat s obtížnými situacemi, kterým musejí čelit. Mimo jiné také připomíná, jak je důležité, aby zvítězilo dobro nad zlem, a tím zprostředkovává morální poučení, které je pro jeho budoucí život důležité. Každé dítě však pohádky prožívá subjektivně a u žádného z nich nemůžeme s jistotou říci, co přesně si z nich odneslo. O jejich významu zvláště pro děti předškolního věku však existuje mnoho prokázání. Obsahem této kapitoly pak bude uvedení důvodů, proč jsou pro děti v předškolním věku pohádky důležité.

Nad přínosy, které pohádky pro děti předškolního věku mají, se krátce pozastavuje Marie Vágnerová, která v knize *Vývojová psychologie* uvádí hned několik důvodů, proč jsou pohádky pro děti vhodné. Podle této autorky pohádky odpovídají typickému způsobu uvažování a prožívání předškolních dětí, pohádkový děj je zjednodušený a řídí se jednoznačnými pravidly. Pohádkový svět má požadovanou strukturu a řád a díky tomu se dítěti jeví jako bezpečné místo, ve kterém se může snáze orientovat a lze se na něj spolehnout. Pohádky jsou také abstrakcí obecných situací a vztahů, a proto pomáhají dítěti pochopit fungování skutečného světa. (Vágnerová, 2005)

O tom, že v předškolním věku vrcholí u dětí oblíbenost pohádky a její působení, pojednává P. Říčan. Právě v tomto věku podle něj dítě dokáže sledovat dosti dlouhý děj. Zprvu jej chápe jako realitu, ale postupně poznává, že jde o něco podobného jako ve hře. Uvádí, že naslouchání pohádek má pro dítě podobný význam jako hra. Pokud se v pohádce objevuje nebezpečí a v dítěti jsou vyvolány pocity strachu, předškolní dítě tento strach prožívá v bezpečném prostředí a lze říci, že si tento „hravý strach“ užívá. (Říčan, 2006)

Podrobněji se této problematice věnuje Michal Černoušek v knize Děti a svět pohádek. Pohádky podle něj představují přípravu k získání postoje a způsobu uvažování, tedy jak je možné přistupovat k problémům, než jak je vyřešit. To znamená, že nám pohádky nenabízejí jednoznačný návod k řešení problémů, ale mohou nám pomáhat vytvářet způsob postoje, který k nim získáme, tedy průbojný či bojácný, aktivní či pasivní. Díky pohádkám se děti učí správně myslet a tvořivě řešit problémy. Ke tvořivému myšlení je potřeba především nápadů, a jak tyto nápady dostávat, se děti mimo jiné učí poznáním světa pohádek a jejich příběhů. (Černoušek, 1990)

Další autor poukazuje na užitečnost pohádek z hlediska imaginativní funkce, která je protipólem racionality. Tyto dvě složky je potřeba vyvažovat. Pro děti pak je pohádka významným prostředkem podvědomého organizování citů a fantazie. Pohádky pomáhají nastínit základní principy sociálních vztahů nenásilnou cestou. Napovídají totiž reakce, východiska včetně osvědčených hodnot a tím dětem pomáhají uchopit tuto složitou problematiku. (Čačka, 1999)

Jejich význam však spočívá především v naplňování vývojových potřeb a výchovných úkolů. Z hlediska vývoje kognitivních funkcí pohádka podněcuje rozvoj imaginace, řeči, myšlení a dalších elementárních schopností. V pohádkách vystupují postavy, jejichž charaktery jsou typizované neindividualizované, jejich chování je tedy „očekávané“ a to dopomáhá dítěti k osvojování určitých vnitřních i vnějších reakcí (zárodky postojů a rolí). Pohádka může být také nástrojem k sebezpoznávání a sebepojetí. Další oblastí, ve které je pohádka užitečná, je oblast citová, kdy vyprávění pohádky dítěti, pomáhá uvolňovat emoční napětí znovuprožitím, tzv. abreakce. Zde je však důležitá přítomnost vypravěče. Pohádku lze považovat za jakési projekční plátno, které umožňuje emancipovaně zvýraznit, co se dosud jen nejasně odehrávalo „uvnitř“. Proto je možné nejenom uvolnit napětí, úzkosti, pocity viny, ale dítě se dokáže lépe vyrovnat ve vztazích a v jevech reality. (Čačka, 1999)

Stejně tak B. Bettelheim uvádí, že pro pohádky je příznačné, že existenciální dilema je v nich podáváno stručně a přímo, což umožní dětem poradit si s problémem v jeho nejzákladnější podobě. Všechny postavy jsou popsány zřetelným a jasným způsobem a taky děj je zjednodušený. Naproti tomu neobsahují žádné nedůležité podrobnosti a zápletka je jednoduše vyjádřena, tak aby dítě nemátla. (Bettelheim, 2000)

Dále uvádí působení pohádek v oblasti konativní, kde uvádí, že se děti zpravidla ztotožňují s mladým hrdinou, ale ne proto, že je dobrý, nýbrž je něčím oslovuje. Pokud bude ale zároveň dobrým, budou si děti přát být také takové. Pohádky mají svůj význam také z hlediska kreativity, a seberealizace. Kromě morálního poučení, vítězství dobra nad zlem, pohádky přinášejí také ujištění, že člověk může mít úspěch, pokud se snaží a zachovává přitom i jistá pravidla ve vztahu k jiným lidem a přírodě. (Čačka, 1999)

Morálnímu poučení pohádek se věnuje také B. Bettelheim, který uvádí, že skrze pohádky lze dítěti zprostředkovat myšlenku, co je dobré, je zároveň pro dítě smysluplné. Pohádka navíc morální poučení předkládá dítěti mezi řádky a jemným způsobem, ne pomocí abstraktních etických pojmů, se kterými by dítě mělo problém. (Bettelheim, 2000)

Autor Otakar Chaloupka také hovoří o tom, že knihy dětem umožňují rozvíjet představivost. Na rozdíl od televize a počítačů, si dítě během četby samo dotváří vizuální stránku příběhu. Ono rozhoduje o tom, jak budou postavy či prostředí ve kterém se příběh odehrává vypadat. Díky tomu je jeho představivost neustále v pohybu. Ve své knize uvádí, že výzkumy zjišťují, že u dnešních dětí se sice prudce rozvíjejí poznatkové schopnosti, ale klesá schopnost představivosti. Přitom představivost je velice důležitá ke zvládnutí světa, ale potřebují jí také vědci, technici nebo malíři. (Chaloupka, 1995)

Na konec bych zmínila důležitou funkci pohádek, a to z hlediska účasti dítěte při jejich čtení, kterou je rozvíjení pregramotnosti. K této problematice se vyjádřila Olga Zápotočná v knize Předškolní a primární pedagogika. Gramotnost je v této knize vysvětlena jako široký komplex vzájemně propojených (neoddělitelných) jazykových kompetencí s důrazem na jejich komunikační, expresivní, poznávací či jiné, pro dítě relevantní funkce. V rámci rozvoje počáteční literární gramotnosti je účast dítěte při čtení textu jednou z možností, jak u dítěte rozvíjet pregramotnost. Pro rozvoj a stimulaci gramotnosti v raném věku je jedním z aspektů, který se na tom podílí, přítomnost literárně podnětného (gramotného) prostředí. Tedy prostředí, které reprezentuje psanou kulturu v její bohatosti, rozmanitosti a mnohoúčelovosti. Van Kleecková v souvislosti s rozvíjením gramotnosti v předškolním a mladším školním věku vytvořila model obsahující čtyři procesory řídicí proces čtení. Hned v prvním procesoru je účast dítěte při čteném textu počítána jako jedna z nejdůležitějších aktivit, které pregramotnost rozvíjejí. (Kollariková, Pupala, 2001)

Je tedy jasné, že pohádky jsou v období předškolního věku dítěte důležitou pomůckou, díky které se dokáží orientovat ve složitém světě a jeho pravidlech. Pohádky jsou také

nástrojem k pochopení základních principů sociálních vztahů. Jsou vhodné také pro děti, které procházejí těžkými situacemi, a potřebují získat aktivní přístup k tomu, aby byli schopní tyto situace vyřešit. Myslím si, že ačkoliv se četba knih a především pohádek dětem, může zdát již překonána, pořád mají nezaměnitelnou úlohu v rozvoji osobnosti předškolního dítěte. Důležitou roli zde hraje také fakt, že dítěti, které neumí číst, musí vyprávět příběhy někdo jiný. Například matka, ke které dítě necítí dostatek mateřské lásky. Pokud se v tomto případě matka rozhodne číst pohádku svému dítěti, a čte ji s upřímností, může to být počátek nově chápaného vztahu. Dítě najednou ucítí jistotu a důvěru k ní. Vytváření dobrých a silných vztahů je podle mě lidskou přirozeností, a pokud se nám naskytne příležitost, jak je rozvíjet, bude četba pohádky před spaním jistě dobrou volbou.

4 VYUŽITÍ SOUČASNÉ IRSKÉ LITERATURY PRO DĚTI V MŠ

Irská literatura pro děti je velice bohatá na různá témata, ale také postavy, které v ní vystupují. Ve vzdělávacím programu mateřské školy lze pracovat s jejími texty, pohádkovými příběhy, nebo lze využít některé náměty, které se v Irské literatuře pro děti objevují.

Ve vzdělávacím programu mateřské školy ji lze zařadit, jako jedno z témat integrovaného bloku pod názvem Poznáváme irské pohádky. Zároveň jej však můžeme využít jako podtéma v případě, že bychom každý týden v měsíci pro děti připravili pohádky z dalších zemí. Téma bychom tak mohli nazvat Pohádky z cizích zemí, z nichž jedno z podtémat by bylo zaměřeno na pohádky irské. Děti by si tak mohly ještě více povšimnout rozdílných prvků, které pohádky z jiných zemí mají. Jaké mají charakteristické pohádkové postavy, co je častým tématem pohádek a čím se která pohádka z jiné země od druhé liší. Tímto by u dětí mohla být rozvíjena také globální výchova a povědomí o rozdílnosti ostatních kultur.

Pokud Irskou literaturu pro děti zařadíme do vzdělávacího programu mateřské školy, můžeme děti nejdříve seznámit s Irskou zemí jako takovou. U dítěte bude podporováno poznání jiných kultur nebo vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností.

Čtený text, v tomto případě Irské pohádky, lze využít také k rozvoji čtenářské pregramotnosti, což jsem uvedla již v předešlé kapitole. Pregramotnost lze rozvíjet například při čtení textu tak, že s dětmi budeme rozebírat, o čem příběh byl, co bylo hlavní myšlenkou, jaké postavy zde vystupovaly, případně si s dětmi zopakovat posloupnost děje. (Kollariková, Pupala, 2000) Irskou literaturu pro děti, lze v mateřské škole tedy využít k posilování pozitivního vztahu k literatuře a knihám. Dále k rozvoji gramotnosti, rozvíjení abstraktní představivosti.

Dětská literatura a práce s ní je nejvíce zmiňována ve vzdělávací oblasti Dítě a jeho psychika a její podoblasti Jazyk a řeč. Ve vzdělávací nabídce se setkáváme s vyprávěním příběhů, poslechem čtených či vyprávěných pohádek, prohlížením knížek. (RVP PV 2004) Tato uvedená vzdělávací nabídka odpovídá využití irské literatury pro děti ve vzdělávacím programu mateřské školy. Pokud budeme dětem předčítat Irské pohádky, pak lze s dětmi pohádku rozebrat, povídat si s nimi o jejím ději, hlavních postavách, vysvětlit neznámá slova a jejich význam, objasnit si hlavní myšlenku vyprávěného či čteného příběhu. Povědět si o tom, v čem se pohádky liší od těch klasických. Irská literatura je také velice bohatá na morální poučení, které můžeme právě čtením irských pohádek dětem

zprostředkovat. Z hlediska Rámcového vzdělávacího programu je tomu věnována především oblast Dítě a ten druhý a Dítě a společnost. (RVP PV, 2004) Objevují se zde staří lidé, ke kterým si ostatní chodí pro radu, čímž lze děti vést k úctě ke starým lidem a jejich moudrosti. Často se v irských pohádkách objevuje téma lsti, která vyzdvihuje chytrost a moudrost nad lidskou hloupostí. Dále se většina pohádek odehrává v přírodě, například v jedné z pohádek (Král s oslíma ušima), se hlavní hrdina svěří se svým trápením vrbě. To opět poukazuje na důležitou funkci přírody a její pozitivní působení na člověka. V příbězích o Leprikónech je každý, kdo se k nim chová špatně potrestán sesláním přírodní katastrofy, což poukazuje na její velkou sílu, proti které je člověk bezmocný. (Carroll, 2011) Dítě je tak vedeno k respektování životního prostředí. Dále se zde setkáváme s poučením o základních lidských hodnotách, o přínosu dobrých skutků. Tyto pohádky tedy mohou splňovat výchovný účel. Některé příběhy končí tragicky, což děti seznamuje i s druhou stránkou života a přináší jim tak vyvážený pohled na svět. Irské pohádky tedy, stejně jako mnoho jiných, poskytují mnoho poučení a možnosti využití ve vzdělávacím programu mateřské školy.

Prostřednictvím četby Irských pohádek je navíc dětem umožněno seznámit se s jinými „netradičními“ pohádkovými příběhy, než se kterými se v České republice často setkáváme. Pro děti tak bude zajímavé seznámení se s literaturou, která je jiná „exotičtější a nová“, než ta klasická. Také v dětech podnítíme zájem nejen o literaturu obecně, ale také o cizí zemi a tím bude podpořeno jejich povědomí o sounáležitost se světem. Děti mohou poznávat folklorní pohádkové postavy, které se v irské literatuře objevují, a tím budou objevovat něco nového. Začlenění irské literatury do vzdělávacího programu mateřské školy umožní dětem setkat se s něčím neobvyklým a nevšedním čímž u dětí můžeme podpořit pozitivnější pohled na vzdělávací nabídku mateřské školy a jejich otevřenější přístup vůči ní.

S Irskou literaturou pro děti lze v mateřské škole pracovat dalšími způsoby. Prostřednictvím využití některých jejich námětů, kterými dětem tuto literaturu také přiblížíme. Respektive postavy, které v ní vystupují nebo témata, která se v ní objevují. Děti si mohou v rámci výtvarné výchovy nakreslit, či vyrobit pohádkovou postavu. Na základě vyprávěného příběhu děti mohou namalovat obrázek. Dále lze náměty z Irské literatury využít v dramatické výchově, při inscenaci některé z Irských pohádek. Také je lze dětem zprostředkovat pomocí pohybové hry, například hrou na obry a skřítky. Náměty

z Irské literatury lze využít k motivaci k určité hře. Například hledání pokladu, které se v Irské literatuře pro děti objevuje často.

I přesto, že irské pohádky lze využít k různým účelům v mateřské škole, moc často se nesečkáme s přeloženými irskými pohádkami do českého jazyka, které by byly vhodné pro děti předškolního věku. Nejen z tohoto důvodu je využití irských pohádek vhodné také ve vzdělávacím programu anglických mateřských škol, ve kterých děti přicházejí s angličtinou do kontaktu již v útlém věku. Dětem v těchto školkách může být navíc Irsko bližší, přesto však také něčím novým a „exotickým“. Irské pohádky lze také využít v prvotním kontaktu dětí s angličtinou, lze dětem říci, že také v Irsku se mluví anglickým jazykem, a proto je logické jim irské pohádky předložit.

4.1 Využití folklorních prvků irské literatury pro děti v MŠ

Pokud se znovu vrátíme k definici slova folklor, zjistíme, že se jedná o tzv. lidovou moudrost, „to, co lid ví“, která se šířila ústní formou. V rámci literatury, se první folklorní, tedy ústně předávané příběhy, začaly poprvé zapisovat v 19. století, kdy se propojila literatura s ústní tradicí. (Sirovátka, 1998) Irská literatura je na folklorní prvky bohatá, proto jsem se rozhodla některé z nich představit v této bakalářské práci.

Mezi folklorní prvky jsem zařadila pohádkové (folklorní) postavy, ale také jsem se zaměřila na témata, která se v této literatuře často objevují.

Jednou z nejznámějších folklorních postav irské literatury je skřítek Leprikón (angl. Leprechaun). V pohádkových příbězích vystupuje jako švec, který vlastní hrnec zlata. Ten má být ukrytý na konci mlhy, kde jsou ukryty všechny poklady světa. Právě kvůli zlatu a vidině bohatství ho však touží potkat mnoho obyčejných lidí, kteří doufají, že skřítek jim zlato vydá. Jeho povaha je však zlomyslná, a často lidem, kteří od něj zlato vyžadují, připraví nějakou lest. (McCarthy, 2001) V pohádkové knize Leprechaun Tales se Leprikóni lidem za jejich nevhodné chování pomstí sesláním nějaké přírodní katastrofy. V souvislosti s příběhy o skřítcích Leprikónech se často setkáváme s tématem pomsty nebo lsti a hlouposti obyčejných lidí, kteří podlehnou touze po bohatství. V mateřské škole bychom toto téma mohli využít k výchovnému účelu, jak vést děti k tomu, aby měli správné hodnoty.

Dále se ve folklorní irské literatuře často objevují pohádkové bytosti, jako jsou obři. Pohádce o Obrovi ze Skotska jsem se již ve své bakalářské práci věnovala. V souvislosti s tímto příběhem se dozvídáme, jak podle této pověsti vznikl jeden z přírodních úkazů nazývaný Obrův chodník, jenž se nachází na jižním pobřeží Irska. V tomto příběhu hraje důležitou roli moudrá žena obra, která jej převleče za dítě, a obr, který s ním chce bojovat, ze strachu uteče, protože si pomyslí, jak asi velký musí být jeho otec, když to dítě je tak velké. V mateřské škole bychom na této pohádce mohli dětem vysvětlit pojem slova lest, kterou zde žena obra přichystala. Také poukázat na důležitost mít nějaký plán, který nám pomůže zvládnout něco, čeho se bojíme. Ve folklorních pohádkách se také často setkáváme s postavami králů a královen, se kterými jsou spojeny také různé příběhy. Například jsem v této práci analyzovala příběh o královně Maevě, kvůli jejíž malichernosti bylo napácháno spousty škody a nakonec nic nezískala. Což lze opět v mateřské škole využít k poukázání na to, že člověk nemá podléhat touze po dosažení majetku za každou cenu a nebýt sobecký a malicherný. Dále se v pohádkách objevují postavy zbojníků a válečníků, kteří poukazují na jejich hrdinství a odvalu. Také se setkáváme s vílami. (MacKillop, 2005)

Za folklorní prvek lze považovat také přírodu, která se v příbězích téměř vždy objevuje. A to v různých podobách. Jak jsem zmínila v pohádce O obrovi ze Skotska je „vysvětlen“ vznik přírodního úkazu. Skříteci Leprikóni potrestají každého, kdo zasáhne do jejich území a sešlou na ně silnou bouřku, vítr nebo vlnu. (Carroll, 2011) Pak většina příběhů se odehrává v přírodě a hlavní hrdinové se v ní pohybují přirozeně a mnohdy jim příroda pomůže. Tím lze posílit u dětí v mateřské škole pozitivní vztah dítěte k přírodě.

Mezi folklorní příběhy lze zařadit také známé legendy, které se v Irsku šířily. Například příběh o zakleté princezně v laň nebo o zakletých labutích v příběhu Děti krále Lira. Tyto legendy patří k nejoblíbenějším dětským příběhům, které se v Irsku vydávají. (Coghlan, 2011) V těchto a mnoho dalších pohádkách vystupují často zvířata, kočky, koně nebo vlci a jiné. Dále v příběhu o králi s oslíma ušima se děti dovídají, že není radno, bát se toho, jak nás přijmou ostatní, pokud vypadáme trochu jinak, a že se za svůj nedostatek nemusíme stydět. (Carroll, 2011)

Folklorní prvky z irské literatury lze tedy v mateřské škole využít především k výchovnému účelu. Vysvětlit lidské vlastností a pomoci orientovat se v tom, co je správné a co není. Zároveň je u dítěte podporována abstraktní představivost a povědomí o cizí kultuře.

4.2 Srovnání folklorních prvků z irské a valašské literatury pro děti

I přesto, že je Irsko poměrně vzdálenou zemí, i zde lze najít podobné až téměř totožné znaky ve folklorní literatuře. Některé příběhy z ústní tradice totiž mohou být rozšířeny po celém světě a vykazovat tak překvapivé podobnosti jako příběhy z nejdlehlších končin světa. (MacKillop, 2005) V této kapitole se zaměřím na prvky z literatury irské a valašské a pokusím se najít spojitosti, které spolu tvoří. V předchozí kapitole jsem osvětlila některé z folklorních prvků irské literatury. V této kapitole poukážu na jejich protějšek v rámci valašských folklorních prvků.

Jako první jsem uvedla postavu Leprikóna. Na Valašsku se také setkáváme s postavou skřítky. Jeho vlastnosti jsou však odlišné. Nemůže na člověka seslat žádnou přírodní katastrofu, naopak se sám například před bouřkou schovává. Také skřítek neukrývá hrnec zlata. Ačkoliv i s tímto tématem, hledání pokladu se ve valašské literatuře setkáváme. Na rozdíl od Irska, kde poklad schovává skřítek, na Valašsku je poklad schován v místě přírody. Setkáváme se tak s poklady uloženými na vrchu, skále nebo roklině. Opět však získat poklad nemůže kdokoliv, ale pouze ten, kdo zlatem nechce příliš oplývat a neomezeně důvěřuje přírodě. (Sobotka, 2005) Také ve valašské folklorní literatuře se objevují víly, lidově se jim však říká Húkalky, tedy lesní víly obývající hluboké lesy. Tyto folklorní postavy lákají zpěvem, nebo houkáním ostatní lidi. A pokud se k nim člověk dostane, popadnou ho a tančí s ním až do omdlení. (Sobotka, 2005) V irském folkloru se ještě objevují také vodní víly, s typickým rybím ocasem. (Coghlan, 1996) Dále se stejně jako v irské tak valašské folklorní literatuře setkáváme s válečníky a bojovníky, kteří se proslavili svými hrdinskými činy. Na Valašsku je to například zbojník Janoš. Objevují se také různé bitvy mezi zbojníky, tak jako v irské literatuře například bitva o hnědého býka. (Carroll, 2011) Také se v obou literaturách setkáváme se zvířaty. Častými postavami, které vystupují v obou typech folklorních pohádek jsou králové, královny a hrady, na kterých

straší. Na Valašsku je to především hrad Klášťov. (Eliášová, 2002) Opět se také setkáváme s častými motivy přírody, které jsou velice časté v obou srovnávaných typech. Často se objevují popisy přírody, lesy a pak především ve valašské literatuře se objevuje příroda ve spojitosti s již dříve zmiňovaným hledáním pokladu. (Eliášová, 2002) Některé folklorní postavy jsou pro oblast Valašska charakteristické a neobjevují se v irské folklorní literatuře. Například jsem se nesečkala s žádnou postavou čerta, ale i tak můžu říct, že některé postavy a témata jsou si s irským a valašským folklorem podobné.

5 NÁMĚTOVÉ LISTY PRO UČITELKY MŠ

Námětový list č. 1

TÉMA: POZNÁVÁME IRSKÉ POHÁDKY

Obsahový rámec

Poznejme Irskou zemi a její knihy pro děti

Cíle:

- Získat povědomí o zemi Irsko, fauně a flóře, památkách
- Získat povědomí o tom, čím se ostrov vyznačuje
- Získat povědomí o Irské literatuře pro děti (její specifika, odlišnost od České)

Kompetence:

- Děti poznají novou zemi
- Děti budou znát, čím se vyznačuje ostrov
- Děti budou znát Irskou literaturu pro děti, její specifika a některé odlišnosti od České

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, demonstrace

prostředky a pomůcky: obrázky přírody, hradů Irsko, mapa, CD s irskou hudbou, obrázky folklorních pohádkových postav

Průběh výstupu:

Seznámíme děti se zemí Irsko. Ukážeme jim tuto zemi na mapě a vysvětlíme jim, že se jedná o ostrov, to znamená, že je obklopen pouze mořem a oceány. Povíme dětem o přírodě a živočišných žijících v Irsku. Můžeme jim ukázat obrázky, fotografie, které budou ukazovat, jaká příroda se v Irsku nachází. Dále dětem povíme o památkách, které můžeme opět doložit obrázky. Poté dětem představíme irskou literaturu, povíme si o jejich pohádkových postavách, ukážeme knihy s irskými pohádkami.

Námětový list č. 2

Obsahový rámec

Poznejme folklorní postavu Irské literatury

Cíle:

- Získat povědomí o postavě z Irských pohádek
- Dozvědět se, co je náplní povolání ševce
- Vybarvit si obrázek skřítky

Kompetence:

- Děti budou znát postavu z Irského folkloru
- Děti budou znát, co znamená být ševcem
- Děti budou mít vybarvený obrázek

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, kreslení

prostředky a pomůcky: obrázky skřítků Leprikonů, obrázky ševců, omalovánka (viz příloha)

Průběh výstupu:

Dětem povíme o postavě Irského folkloru, skřítky Leprikonovi. Ukážeme jim několik obrázků, na kterých skřítkové jsou. Můžeme využít pohádkové knihy. Řekneme jim o tom, jaké povolání skřítek měl. Zeptáme se dětí, jestli ví, co to znamená, když je někdo švec. Děti poté usadíme ke stolům a připravíme jim omalovánku s postavou Leprikona. Dětem ukážeme již vybarvený obrázek, pro inspiraci a děti podle ní budou moci obrázek vymalovat.

Námětový list č. 3

Obsahový rámec

Vytvoř si typickou postavu Irských pohádek

Cíle:

- Připomenout si postavu z Irských pohádek
- Vyrobit skřítku Leprikóna z papíru
- Procvičit jemnou motoriku

Kompetence:

- Děti znají informace o skřítku Leprikonovi
- Děti umí pracovat s papírem
- Děti mají procvičenou jemnou motoriku

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, stříhání, lepení

prostředky a pomůcky: světlý oranžový papír, zelený papír, 2 šablony (1 ve tvaru obličeje, 2. ve tvaru klobouku), oranžový papír, proužek černého papíru s šířkou cca 2 cm, pastelky, lepidlo, nůžky, již vyrobený obrázek

Průběh výstupu:

K tomuto výstupu si připravíme potřebné pomůcky. Podle šablony obkreslíme na světlý oranžový papír tvar obličeje, na zelený papír tvar klobouku. Podle věku a individuálních předpokladů zvolíme, zda děti budou předkreslené obrázky samy vystříhovat nebo je pro děti přichystáme. Dětem nachystáme oranžový papír, který budou trhat na malé kousky, ze kterých později utvoří vousy. S dětmi si připomeneme informace, které již znají o postavě skřítku Leprikona. Dětem ukážeme již hotový výrobek, aby měly představu, jak má vypadat. Každé dítě bude mít tedy světlý oranžový papír ve tvaru obličeje, zelený ve tvaru klobouku, natrhané kousky oranžového papíru a 1 proužek černého papíru. Následovat bude fáze lepení. Na spodní třetinu obličeje, si děti přilepí natrhaný oranžový papír, který bude znázorňovat vousy. Na klobouk si děti přilepí proužek černého papíru a poté jej přilepí k horní části obličeje. Nakonec si do obličeje děti dokreslí pomocí pastelek oči, nos a ústa. Natrhaný oranžový papír využijeme jako obočí.

Námětový list č. 4

Obsahový rámec

Poznáváme Irskou pohádku o Hrnci zlata

Cíle:

- Znat Irskou pohádku o Hrnci zlata
- Rozvíjet pozitivní vztah dítěte ke čtení prostřednictvím poslechu pohádky Hrnc z zlata
- Rozebrat pohádku a její význam
- Vyrobit zlatou minci

Kompetence:

- Děti mají povědomí o Irské pohádce Hrnc z zlata
- Děti získají pozitivní vztah ke čtení prostřednictvím poslechu pohádky Hrnc z zlata
- Děti budou znát význam pohádky
- Děti si procvičí jemnou motoriku

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, lepení, malování

prostředky a pomůcky: pohádka Hrnc z zlata (viz. Příloha) nastříhané kolečka (2,5 cm x 2,5 cm) z kartonu, žluté papíry, různé barevné ozdoby, lepidlo

Průběh výstupu:

Děti usadíme na koberec a přečteme jim pohádku Hrnc z zlata. S dětmi si po skončení pohádky povíme o jejím ději, řekneme si proč chlapec zlato nezískal. Tento příběh poslouží zároveň jako motivace k výrobě vlastní mince. Každé dítě vyrobí svou vlastní minci, tak aby se jimi později naplnil hrnc. Připravíme dětem pomůcky. Každé bude mít jedno kolečko, vystříhané z bílého kartonu. Na stůl nachystáme žluté papíry. Děti je natrhají na malé kousky a nalepí na minci. Na konec mince podepíšeme.

Námětový list č. 5**Obsahový rámec**

Hledání hrnce zlata (na motivy pohádky Hrnec zlata)

Cíle:

- S pomocí paní učitelky povědět, co bylo obsahem pohádky Hrnec zlata
- Najít poklad na zahradě
- Procvičit prostorovou orientaci

Kompetence:

- Děti znají pohádku Hrnec zlata
- Děti získají poklad
- Děti budou mít procvičenou prostorovou orientaci

Pedagogická strategie:

organizační formy:

metody: rozhovor, hra

prostředky a pomůcky: vyrobené mince z kartonu, hrnec (nádobu)

Průběh výstupu:

S dětmi si popovídáme o příběhu, o kterém jsme jim již vyprávěli (Hrnec zlata). Připomeneme si, co se v něm odehrálo. Připomeneme dětem, že jsme si před touto aktivitou vyrobili mince, které jsme uložili do hrnce. Úkolem dětí bude najít správnou cestu k tomuto hrnci, naplněnému zlaťáky. Tuto aktivitu s dětmi hrajeme venku na zahradě. Paní učitelka schová poklad na zajímavé místo a děti jej mají za úkol najít. Tuto hru můžeme hrát s dětmi také v lese. Poté si děti rozdělí své mince, podle podpisů na zadní straně.

Námětový list č. 6

Obsahový rámec

Poznáváme pohádku Obr Velikán (na motivy Irské pohádky The Giant from Scotland)

Cíle:

- Poslechnout si pohádku Obr Velikán
- Znat význam slova lest, vyzrát nad někým
- Rozvíjet pozitivní vztah dítěte ke čtení prostřednictvím poslechu pohádky Obr Velikán

Kompetence:

- Děti znají pohádku Obr Velikán
- Děti znají význam slova lest nebo vyzrát nad někým
- Děti získají pozitivní vztah ke čtení prostřednictvím poslechu pohádky Obr Velikán

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor

prostředky a pomůcky: Pohádka Obr Velikán (viz. Příloha)

Průběh výstupu

Dětem si poslechnou pohádku o Obrovi Velikánovi, vytvořenou na motivy pohádky The Giant from Scotland. O tom, jak jeden obr vyzrál nad druhým tak, že se převlékl za malé dítě. Když přišel zlý obr a uviděl obra převlečeného za dítě, pomyslel si, jak asi velký musí být jeho otec, a tak utekl pryč. Vysvětlíme dětem, co znamená slovo lest nebo nad někým vyzrát a poukážeme, kde se lest v pohádce o Obrovi Velikánovi objevuje.

Námětový list č. 7**Obsahový rámec**

Nauč se básničku Obr Velikán

Cíle:

- S pomocí paní učitelky povědět děj pohádky Obr Velikán
- Naučit se básničku Obr Velikán
- Recitovat básničku Obr Velikán s pomocí paní učitelky

Kompetence:

- Děti znají pohádku Obr Velikán
- Děti znají básničku Obr Velikán
- Děti umí recitovat básničku Obr Velikán s pomocí paní učitelky

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, demonstrace

prostředky a pomůcky: básnička Obr Velikán

Průběh výstupu

S dětmi se usadíme na koberec a připomeneme si děj pohádky Obr Velikán a význam slova lest. Poté paní učitelka přednese básničku Obr Velikán. Děti se tuto básničku naučí opakováním po paní učitelce. Nakonec ji zvládnou přednést s paní učitelkou dohromady.

Byl jednou jeden obr
jmenoval se Obr Velikán,
Bydlel se svou ženou sám.
jednou zlý obr u něj zaklepal.
Obr velikán byl v kolébce a spal.
Jeho žena jej za dítě převlékla.
Zlý obr dostal strach,
že se utkat má,
s obrem co je větší tisíckrát.
A tak domů utíkal.

Námětový list č. 8

Obsahový rámec

Kde bydleli Irští králové a královny?

Cíle:

- Vědět, že králové a královny pobývali na hradech
- Vědět, že hrady jsou v České republice, ale také v Irsku
- Vyrobit jednu hradební kostku

Kompetence:

- Děti budou mít povědomí o tom, kde žili králové a královny
- Děti budou vědět, že hrady jsou také v Irsku
- Dítě si procvičí jemnou motoriku

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, demonstrace, lepení

prostředky a pomůcky: obrázky hradů, krabičky (od čaje či malých dárků), měkké papíry různých barev (můžeme jen šedé v barvě hradu), nůžky, lepidlo nebo lepicí pásku

Průběh výstupu

S dětmi si povíme o tom, že v Irsku žili kdysi královny a králové. Zeptáme se dětí, jestli ví, kde bydleli. Děti mohou odpovědět také na zámku, my tuto správnou odpověď pochválíme, ale řekneme, že ještě dříve bydleli královny a králové na hradech. A my si dnes hrad postavíme. Položíme jim otázku, zda ví, z čeho takový hrad byl postavený.

Pro výrobu hradu budeme potřebovat, aby si každé dítě přineslo min. jednu krabičku (čajovou nebo podobné velikosti). Přichystáme si papíry, kterými budeme krabičky oblepovat. Hrad může být barevný (zvolíme papíry různých barev), nebo jednobarevný.

Děti u stolů budou krabičky oblepovat papírem, stačí oblepit krabičku na délku.

Pokud budeme mít krabiček více, děti, které budou hotové, oblepí další. Na některé krabičky mohou děti nakreslit okna. Necháme lepidlo na krabičkách chvíli zaschnout. Mezitím si povídáme s dětmi o tom, jaký hrad postavíme.

Z vyhotovených kostek si děti postaví hrad.

Námětový list č. 9

Obsahový rámec

Výroba královny a krále

Cíle:

- Získat informace o tom, že královny a králové žili také v Irsku
- Vyrobit krále nebo královnu
- Umístit svého krále či královnu na hrad vyrobený z hradební stavebnice

Kompetence:

- Děti budou vědět, že královny a králové žili v Irsku
- Děti budou mít vyrobenou krále či královnu
- Děti budou mít svůj výrobek umístěný na hradě vyrobeného z hradební stavebnice

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor, malování

prostředky a pomůcky: Tvrdý papír, špejle, dvě šablony (1 ve tvaru královny, 2. ve tvaru krále), pastelky, nůžky, lepidlo, lepicí páska

Průběh výstupu:

S dětmi si budeme povídat o králích a královnách, ukážeme jim obrázky v knihách. Navážeme na výrobu hradu, ve kterém králové a královny kdysi žili.

Každý dostane krále či královnu. Podle individuálních dispozic a věku děti dostanou hotovou šablonu, nebo si ji vystříhnou. Poté si děti vymalují svého krále či královnu. Poslední fází bude připevnění špejle, což bude práce paní učitelky, která špejli pomocí lepicí pásky přilepí k zadní straně šablony lepicí páskou.

Poté dětem řekneme, že si mohou svou postavičku zapíchnout do postaveného hradu. Ten kdo má hotovo, může si jít vybrat místo, kam postavičku zapíchne a paní učitelka mu pomůže. Dbáme na to, aby se u hradu děti vystřídalily postupně.

Námětový list č. 10**Obsahový rámec**

Poznej pohádku Kouzelná pevnost

- Znat Irskou pohádku Kouzelná pevnost (pohádka Fairy Lios)
- Rozebrat pohádku a její význam
- Povídat si o dobrých skutcích, o pomoci druhým

Kompetence:

- Děti mají povědomí o Irské pohádce Kouzelná pevnost
- Děti budou znát význam této pohádky
- Rozvíjet pozitivní postoj k pomoci druhým

Pedagogická strategie:

organizační formy: řízená činnost

metody: rozhovor

prostředky a pomůcky: Pohádka kouzelná pevnost (viz. příloha)

Průběh výstupu:

Usadíme děti na koberec a začneme jim vyprávět pohádku Kouzelná pevnost. Po skončení pohádky si s nimi rozebereme děj. Zeptáme se jich, proč byla dívka potrestána. Co pro ni udělal její bratr, aby ji pomohl. Jak musela být dívka ráda, když ji bratr pomohl a ona mohla usnout. Následně se s nimi budeme bavit o tom, zda někomu také ony pomohly a o dobrých skutcích, proč je dobré někomu pomoci.

ZÁVĚR

Mou bakalářskou práci jsem vypracovala na téma Využití folklorních prvků ze současné literatury ve vzdělávacím programu mateřské školy. V teoretické části jsem krátkou rešerší shrnula informace o irské literatuře pro děti. Zaměřila jsem se na literaturu vytvořenou na motivy folkloru a legend od prvních vydaných dětských knih s těmito tématy až po současnost. V této části jsem uvedla také vydané knihy s tématy irského folkloru a legend v České republice. Poukázala jsem tak na to, že u nás tato literatura také vychází a na to, že tato témata se v současné irské literatuře objevují často. V mé práci jsem také analyzovala dvě dětské knihy, což mi umožnilo hlubší vhled do této literatury. Zjistila jsem, jaká témata se v ní nejčastěji objevují, a to zejména při analyzování knihy *Leprechaun Tales*.

Využití irské literatury pro děti v mateřské škole jsem se věnovala především v kapitole Využití současné irské literatury pro děti v MŠ. Uvedla jsem možnosti, jak lze pracovat s irskou literaturou v mateřské škole, k čemu ji lze využít. Jak ji zařadit do vzdělávacího programu mateřské školy. Zde jsem poukázala na to, že její náměty lze použít ve výtvarné výchově, dramatické či k motivaci pro pohybové hry. Některé z folklorních postav lze využít k výchovnému účelu. Častým tématem irských folklorních příběhů je úcta ke starším lidem či sounáležitost člověka s přírodou, čímž lze dětem poukázat na pozitivní vlivy přírody na člověka. Zároveň je dítěti předložen kvalitní stylistický text, kterým u něj podporujeme pozitivní vztah ke knihám. V mé práci jsem vypracovala námětové listy, které poukazují na praktické využití irské literatury v mateřské škole.

Jelikož je má práce zaměřená především na folklorní prvky z literatury, využila jsem folklorních prvků z valašské literatury ke srovnání s irskými folklorními prvky. Zajímavým závěrem je, že některá témata jsou si velice podobná či přímo totožná v obou srovnávaných literaturách. Irská literatura tak může na děti působit nejen dojemem něčeho cizího, ale zároveň podobného, což může pomáhat k pocitu sounáležitosti se světem a hledání podobností mezi různými kulturami. Tím pak můžeme u dětí rozvíjet pozitivní vztah k ostatním kulturám.

Myslím si, že je irská literatura ve vzdělávacím programu mateřské školy využitelná, a to především v anglických mateřských školách či v prvním kontaktu předškolního dítěte s angličtinou. Přesto v klasických mateřských školách může být tato literatura pro děti něčím novým a nevšedním, což může dopomoci k jejich pozitivnímu pohledu na vzdělávací nabídku mateřské školy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BETTELHEIM, Bruno. 2000. *Za tajemstvím pohádek*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 80-7106-290-1.
- [2] CARROLL, Y. 2011. *Great Irish Legends for children*. Dublin: Gill & Macmillan. ISBN 978-07171-2866-2
- [3] CARROLL, Y. 2011. *Leprechaun Tales*. Dublin: Gill & Macmillan. ISBN 978-07171-3423-6
- [4] COGHLAN, V. and KEENAN, C. 1996. *The Big Guide to Irish Children's Books*. Dublin: ICBT. ISBN 1-872917-01-1
- [5] COGHLAN, V. and O'SULLIVAN, K. 2011. *Irish children's literature and culture: New Perspectives on Contemporary Writing*. New York: Routledge. ISBN 978-0-415-87789-3
- [6] COGHLAN, V. and KEENAN, C. 2000. *The Big Guide 2: Irish Children's Books*. Dublin: CBI. ISBN 1-872917-06-2
- [7] ČERNOUŠEK, Michal. 1990. *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00060-1.
- [8] DOYLE, M. 2000. *Tales from Old Ireland*. London: Barefoot Books. ISBN 1-90228-385-6
- [9] ELIÁŠOVÁ, Eva. *Pohádky, pověsti a vyprávěnky z Valašska*. Zlín: Eva Eliášová, 2002. ISBN 80-238-9735-7.
- [10] CHALOUPKA, Otakar. 1995. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-40-8.
- [11] KOLEBÁČOVÁ, Radka. 2010. *Keltské pohádky*. Praha: BRIO, spol. s r. o. ISBN 978-80-86113-94-4.
- [12] KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. 2001. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál, s. r. o. ISBN 80-7178-585-7.
- [13] LYNCH, Patricia. 1996. *Kouzla a čáry v irských pohádkách*. Brno: Ando publishing. ISBN 80-86047-06-7.
- [14] MACKILLOP, James. 2009. *Keltské bájesloví*. Praha: Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-881-5.

- [15] MCCARTHY, Bairbre. 2001. Příběhy skřítků Leprikónů. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00991-9.
- [16] ŘEŘICHOVÁ, Vlasta. 2008. *Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí*. Olomouc: Hanex. ISBN 978-80-7409-019-6.
- [17] ŘÍČAN, Pavel. 2006. *Cesta životem: Vývojová psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.
- [18] SCOTT, Michael. 2006. *Kočičí zaklínání: Irské mýty a pověsti*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-747-1.
- [19] SIROVÁTKA, Oldřich. 1998. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR. ISBN 80-85010-06-2.
- [20] SMOLÍKOVÁ, K.;aj. 2004. *Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický.
- [21] VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8

Internetové zdroje:

- [1] DatabazeKnih.cz [online]. ©2014 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/>
- [2] DUNBAR, Robert. 1997. *Rarely Pure and Never Simple: The World of Irish Children's Literature*. The Lion and the Unicorn [online]. č. 3 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/lion_and_the_unicorn/v021/21.3dunbar.html
- [3] FRAWLEY, Brenda. 2012. *Spellbound: Tales of Enchantment from Ancient Ireland*. In: Inis magazine [online]. [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.inismagazine.ie/reviews/book/spellbound-tales-of-enchantment-from-ancient-ireland>
- [4] Gill & MacMillan [online]. ©2014 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.gillmacmillanbooks.ie/search?Q=Yvonne+Carroll>
- [5] KEENAN, Celia. 2010. *Best-Loved Irish Legends*. Inis magazine [online]. [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.inismagazine.ie/issues/entry/inis-31>

- [6] KEENAN, Celia. 2005. *The New Policeman*. Inis magazine [online]. č. 12 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.inismagazine.ie/issues/entry/inis-12>
- [7] Kid's Crafts Leprechaun Coloring Pages Free. *DayColoringPages.com* [online]. © 2013 - 2014 [cit. 2014-05-01]. Dostupné z: <http://www.daycoloringpages.com/2013/06/kids-crafts-leprechaun-coloring-pages-free/>
- [8] MACRAOIS, Cormac. 1997. *Old Tales for New People: Irish Mythology Retold for Children*. The Lion and the Unicorn [online]. č. 3 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://muse.jhu.edu/login?auth=0&type=summary&url=/journals/lion_and_the_unicorn/v021/21.3macraois.html
- [9] Michael Scott: The official website [online]. ©2013 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.dillonscott.com/>
- [10] MONAGHAM, Patricia. 2004. *The encyclopedia of Celtic mythology and folklore* [online]. New York: Facts On File, Inc., [cit. 2014-04-08]. ISBN 0-8160-4524-0. Dostupné z: <http://stoa.usp.br/briannaloch/files/2564/13832/The+Encyclopedia+of+Celtic+Mythology+and+Folklore.pdf>
- [11] NATIONAL COLLECTION OF CHILDREN'S. In: Children's books Ireland [online]. ©2013 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.childrensbooksireland.ie/blog/national-collection-of-childrens-books/>
- [12] NIC CONGHAIL, Ríona. 2009. *Oisín*. Inis magazine [online]. č. 28 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.inismagazine.ie/issues/entry/inis-28>
- [13] O'DOHERTY, Paddy. 2006. *A peep into the Pollard Collection*. Inis magazine [online]. 2006, č. 16 [cit. 2014-04-12]. DOI: ISBN 1-872917-51-8. Dostupné z: <http://www.inismagazine.ie/files/issues/Inis-Magazine-16.pdf>
- [14] SOBOTKA, Richard. 2005. *Bájně bytosti na Valašsku* [online]. [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <http://www.okpb.cz/webit/medailony/sobotka/Obr/BajneBytosti.pdf>
- [15] *The Irish Society for the Study of Children's Literature* [online]. ©2014 [cit. 2014-04-12]. Dostupné z: <http://www.isscl.com/>
- [16] *The king with the horses ears*. In: Internet Sacred Text Archive [online]. ©2011 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.sacred-texts.com/neu/celt/lfic/lfic069.htm>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Kniha Great Irish Legends for children

Obrázek 2: Kniha Leprechaun Tales

Obrázek 3: Leprikón

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Pohádka Hrnc z lata

Příloha 2: Pohádka Obr Velikán

Příloha 3: Pohádka kouzelná pevnost

Příloha 4: Charakteristika Leprikóna

Příloha 5: Omalovánka Leprikóna

PŘÍLOHA 1: POHÁDKA HRNEC ZLATA

Když se jeden malý chlapec vrací domů, najednou uslyší podivné zvuky. Rozhodne se zjistit, odkud vycházejí. A tu najednou v křoví spatří malého skřítko. Je tak malý, a tak si ho vezme do dlaně. Skřítkovi se to ale nelíbí a křičí: „Pust' mě dolů!“ Chlapec však podle vyprávění od své babičky věděl, že každý skřítek někde ukrývá hrnec zlata. A tak si umínil, že skřítko nepustí, dokud mu neukáže, kde zlato schovává. Skřítek se tedy rozhodl, že mu ukáže, kde zlato má, ale musí ho pak pustit dolů. Skřítek tedy dovedl chlapce k místu, kde má být zlato zakopáno. Tu si ale chlapec najednou uvědomil, že zlato nemá čím vykopat a bylo mu to líto. Skřítek mu ale poradil. Řekl mu, že na to místo, kde je zakopané zlato, má položit svůj červený kapesník, který měl chlapec u sebe a ráno přijde i s lopatou a zlato si tak bude moct vykopat. Chlapec měl radost a skřítko poslechl. Poděkoval mu, pustil ho na zem a šel domů spát. Ještě před tím než usnul, přemýšlel nad tím, co si za zlato pořídí. Ráno, když se probudil, se už nemohl dočkat, až si vezme svou lopatu a vykope zlato. Co se ale nestalo, když se blížil k místu, kam jej včera skřítek navedl, byl naprosto ohromený. Všechno křoví, které před sebou viděl, bylo pokryté červenými kapesníky. Byly jich tam stovky. Chlapec věděl, že bude nemožné, aby všechno křoví vykopal a našel zlato. Uvědomil si, že jej skřítek napálil a smířil se s tím, že zlato nikdy nenajde. (Carroll, 2011)

PŘÍLOHA 2: POHÁDKA OBR VELIKÁN

Žil jednou jeden obr jménem Obr Velikán. Měl ženu a bydleli spolu v domě u moře. Jednoho dne se k nim donesla zpráva, že s Obrem Velikánem chce bojovat druhý obr, který je mnohem větší a silnější. Ten obr měl dorazit už za pár dní, a Obr Velikán z něj měl strach. Báł se, že ho zlý obr přemůže a jeho žena zůstane sama. Rozhodl se trénovat, a tak postavil jednoho dne velký chodník z kamenů kolem moře. Jeho žena mezitím doma přemýšlela, jak by mohli zlého obra přelstít, aniž by musel její muž bojovat. A najednou dostala nápad a nechala si ho pro sebe. Celé dny pletla dětský obleček. Šla za svým sousedem tesařem a požádala ho, aby vyrobil velkou kolébku, do které by se vlezl její muž. Ten den kdy měl zlý obr dorazit, dostal Obr Velikán strach. Zlý obr bude určitě mnohem větší, než je on sám a bude mnohem silnější. Potřeboval, aby mu jeho žena pomohla. Žena byla klidná, protože už měla přichystaný plán. Řekla svému muži, ať si obleče obleček, který pro něj celou tu dobu pletla. Obr Velikán se divil, ale svou ženu uposlechl. Pak mu řekla, ať si lehne do kolébky, kterou nechala vyrobit u tesaře. Obr Velikán si do ní tedy lehl. Za chvíli, už na dveře zaklepal zlý obr. Žena mu šla otevřít. Když zlý obr vešel do jejich domu, hned si všimnul velkého dítěte v kolébce. Pomyslel si, že tak velké dítě jaktěživ nespatrił a najednou si uvědomil. „Pokud je obrovno dítě tak velké, jak převeliký bude asi jeho otec, a jakou sílu takový obr asi může mít“. Zalekl se toho, ženě ani nepoděkoval, že jej pustila dovnitř ani se nerozloučil a utíkal pryč. Žena a Obr Velikán se radovali, že zlého obra přelstili, aniž by musel Obr Velikán bojovat. Obr své ženě poděkoval, že mu pomohla a byl rád, že takovou ženu má. (Carroll, 2011)

PŘÍLOHA 3: POHÁDKA KOZELNÁ PEVNOST

Jedno odpoledne si Eithne a její bratr Connor hráli na poli za jejich domem. Eithne si vyráběla věneček ze sedmikrásek a chtěla si do něj přidat jiné květiny, líbily se jí zvonky. Její bratr ji však varoval, ať je netrhá, protože rostou v kouzelné části pole. Jeho sestra jej však neposlouchala a pokračovala dále. Odpověděla mu, že nebude vadit, když si jich pár utrhne, protože je jich tam spousta. Děti přišly domů, květiny daly do vázy, jejich matka je dala ven, když se dozvěděla, odkud pocházejí. Věděla, že za to může být potrestána, a to se také stalo. Když ulehla do postele, ihned s křikem vyskočila ven, protože její postel byla plná kopřiv. Šla tedy spát k rodičům, jenže jakmile ulehla, kopřivy se objevily i tam. To samé se stalo, když si šla lehnout k bratrovi. Začala litovat, že kdy trhala květiny na kouzelném místě. Její rodiče se šli poradit k jedné staré ženě. Řekla jim, že nebude lehké, aby jí kouzelné bytosti odpustily, ale pokud někdo z jejich rodiny pro ně udělá nějaký dobrý skutek, mohou kopřivy zmizet. Rodina dlouho přemýšlela, co by pro ně mohli udělat. Connor měl nápad. Toho večera se vyplížil z domu, a šel k tomu kouzelnému místu. O půlnoci zde viděl světýlka a slyšel hudbu. Některé z tónů poznával a řekl si, že některé tóny by dokázal zahrát na svou malou píšťalku. Když opatrně roztáhl křoví, uviděl před sebou tancovat malé skřítky. Všiml si, že mají přesně takovou píšťalku, jako má on. Hudba přestala hrát a Connor se posunul blíže. Jeden z Lepriónů začal mluvit rozzlobeně, o tom, že jeho sestra narušila jejich místo a teď přišel on, a vyrušil je znovu. Connor začal svou sestru omlouvat a prosil je o to, aby sestra mohla znovu spát. Skřítky si nedali říct a Connor byl smutný, když si uvědomil, že jeho sestra nikdy nebude moci usnout. Pak měl znovu nápad, když jejich hudba ztichla, začal hrát smutné tóny. Tentokrát jej skřítky poslouchali, a když přestal hrát, začali mu tleskat. Skřítek, který byl nejprve neochotný Connora vyslechnout, jej pochválil a chtěl ho za to odměnit. Connor však nechtěl nic, jen chtěl pomoci své sestře. Skřítky mu tedy řekli, že jeho přání splní. Když se vrátil domů, našel svou sestru poklidně spát v posteli. Jeho rodina věděla, že to on pomohl své sestře, ale nikdy se nedozvěděli jak. (Carroll, 2011)

PŘÍLOHA 4: CHARAKTERISTIKA LEPRIKÓNA

„Leprikón je v irské pohádkové říši ševcem. Na pohádkovou bytost je dost samotář, ale má rád legraci a je všemi mastmi mazaný. Často sedává s nohama křížem, v ruce kladívko a spravuje nějaké víle, skřítkovi nebo rusalce botu. Leprikón ale také na konci duhy střeží hlíněný hrnc plný zlata a ví, kde jsou všechny poklady světa. Když se vám ho podaří chytit, nesmíte z něj ani na okamžik spustit oči a nesmíte mu dovolit, aby něčím odpoutal vaši pozornost, jinak zmizí. Pokud se mu ale nepodaří vás přelstít, může z vás udělat velkého boháče a splnit všechny vaše přání!“ (McCarthy, str. 1, 2001)

Obrázek 3 Leprikón

PŘÍLOHA 5: OMALOVÁNKA LEPRIKÓNA

(DayColoringPages.com, ©2013)